

Livsmedelsproduktion i Gävleborgs län

Sammanställt av

Lars Jonasson

2019

Innehållsförteckning

1	Livsmedelsproduktion i Gävleborg, en överblick	2
2	Jordbruk, trädgårdsodling, jakt och fiske	3
2.1	Jordbruksproduktion och trädgårdsodling	5
2.2	Åkermarken och dess användning	6
2.3	Arbetsstillfällena i jordbruket	7
2.4	Stor andel ekologisk produktion	8
2.5	Djur och areal i ett kopplat system	9
3	Livsmedelsförädling, många men små företag	9
4	Livsmedelsproduktionens ekonomiska betydelse.....	13
5	Produktion, förädling och lokal självförsörjning	14
5.1	Animalieprodukterna	14
5.2	Vegetabilieprodukterna	15
5.3	Låg lokal självförsörjning för hela kosten.....	16
5.4	Livsmedelsförsörjning vid avspärrning eller kris	19
6	Självförsörjning på kommunal nivå	20
7	Sammanställningar kommun för kommun	26
9	Tabellbilaga	37
9.1	Råvaruvärde i Gävleborg och Sverige 2018, milj kr.....	37
9.2	Realt värde i Gävleborgs län	37
9.3	Data om förädlingsföretagen	38
9.4	Omsättning och anställda i förädlingsindustrin 2018	40
9.5	Produktion, förädling och konsumtion, 1 000 ton.....	40
9.6	Livsmedelsproduktionens ekonomiska betydelse i Gävleborg	41

1 Livsmedelsproduktion i Gävleborg, en överblick

Gävleborgs län har en befolkning på 266 000 personer som varje år äter mat för 10 miljarder kronor. Ungefär en tredjedel av pengarna som läggs på mat stannar i länet hos restauranger, storkök, butiker, förädlingsindustri, bönder och andra råvaruproducenter. Resten går till staten i form av moms och till råvaruproducenter och förädlingsindustri i andra länder eller i andra delar av Sverige. Den lokala råvarans andel av pengarna är så låg som 7 procent vilket motsvarar 730 miljoner kronor.

Räknat i vikt kommer ungefär en tredjedel av råvaran till de livsmedlen konsumeras i Gävleborg från länet, en tredjedel kommer från andra delar av Sverige och den sista tredjedelen är importerad från andra länder. Nettoutflödet av livsmedelsråvara från Gävleborg är mycket begränsat. Det är egentligen bara de vilda bären som produceras mer än vad som konsumeras. Sen finns det hela tiden ett bruttoflöde av produkter som passerar länsgränsen, t ex djur som slaktas i ett angränsande län varefter köttet kommer tillbaka till en butik i länet eller byts ut mot samma mängd kött från ett annat län.

I dagsläget är Gävleborg starkt beroende av mat från annat håll för att klara livsmedelsförsörjningen. Delar av importen är produkter som inte kan produceras i Sverige men huvuddelen är sådant som skulle kunna produceras i Sverige eller till och med i Gävleborg. Bara 10 procent av livsmedelsråvarorna är sådana som inte kan produceras lokalt. Det är till exempel exotiska frukter, kaffe, te och ris.

90 procent av livsmedelsråvaran skulle kunna produceras lokalt men det är bara 38 procent av livsmedlen som har lokal råvara. Frågan är om det behöver vara så.

Sett ur ett svensk eller europeiskt perspektiv anses Gävleborg ha relativt dåliga förutsättningar för traditionell jordbruksproduktion. Dessa merkostnader kompenseras dock till viss del genom regionala stöd och ersättningar.

Med ett internationellt perspektiv är förutsättningarna för jordbruk inte så dåliga. Korna i Gävleborg har en genomsnittlig avkastning på 8 650 kilo per ko och år. Det är sju gången högre än 1 150 kilo som är ett genomsnitt för hela världen. Skördarna för spannmål ligger kring 3 400 kilo per hektar. Detta är nästan i nivå med genomsnittet i världen som ligger på 3 600 kilo. Den lägre skörden uppvägs dessutom av att det finns mer mark. I Gävleborgs län finns 230 hektar åker per 1 000 invånare vilket kan jämföras med 183 hektar per 1 000 invånare i världen som helhet. Sedan finns det även stora ytor med annan mark i Gävleborgs län. Dessa kan användas för fiske, fiskodling, vilt och bär.

I ett län med mer åkermark per person än genomsnittet i världen och med hög kompetens hos brukarna kan man undra varför produktionen bara täcker en tredjedel av konsumtionen. Svaret är ekonomiskt. Sverige är ett rikt land och vi har hög konsumtion av livsmedel och då i synnerhet av animalieprodukter som är mer arealkrävande än vegetabierna. Med en för världen genomsnittlig

konsumtion av livsmedel hade självförsörjningen varit betydligt högre. Gävleborg hade också haft ett tydligt överskott av mjölk och nötkött.

Det finns även en ekonomisk aspekt på volymen som produceras. Eftersom Sverige är ett rikt land har vi även höga krav på arbetsinkomsten. Det gör att produktionen blir dyr. Går det köpa motsvarande produkt från ett länd med lägre löner blir det ofta billigare och då blir produktionen i Sverige olönsam. Fenomenet slår extra hårt mot jordbruket i Gävleborg. De naturliga förutsättningarna är något sämre än i Sverige som helhet men samtidigt inte så mycket sämre att de kompensande stödsystemen ger full effekt. Denna kombination kan göra att de ekonomiska förutsättningarna för jordbruksproduktion är sämre i Gävleborg än på många andra ställena i Sverige. Effekterna av de kompensande stödsystemen syns även inom Gävleborg genom att de norra delarna får bättre utdelning från stödsystemen än de södra.

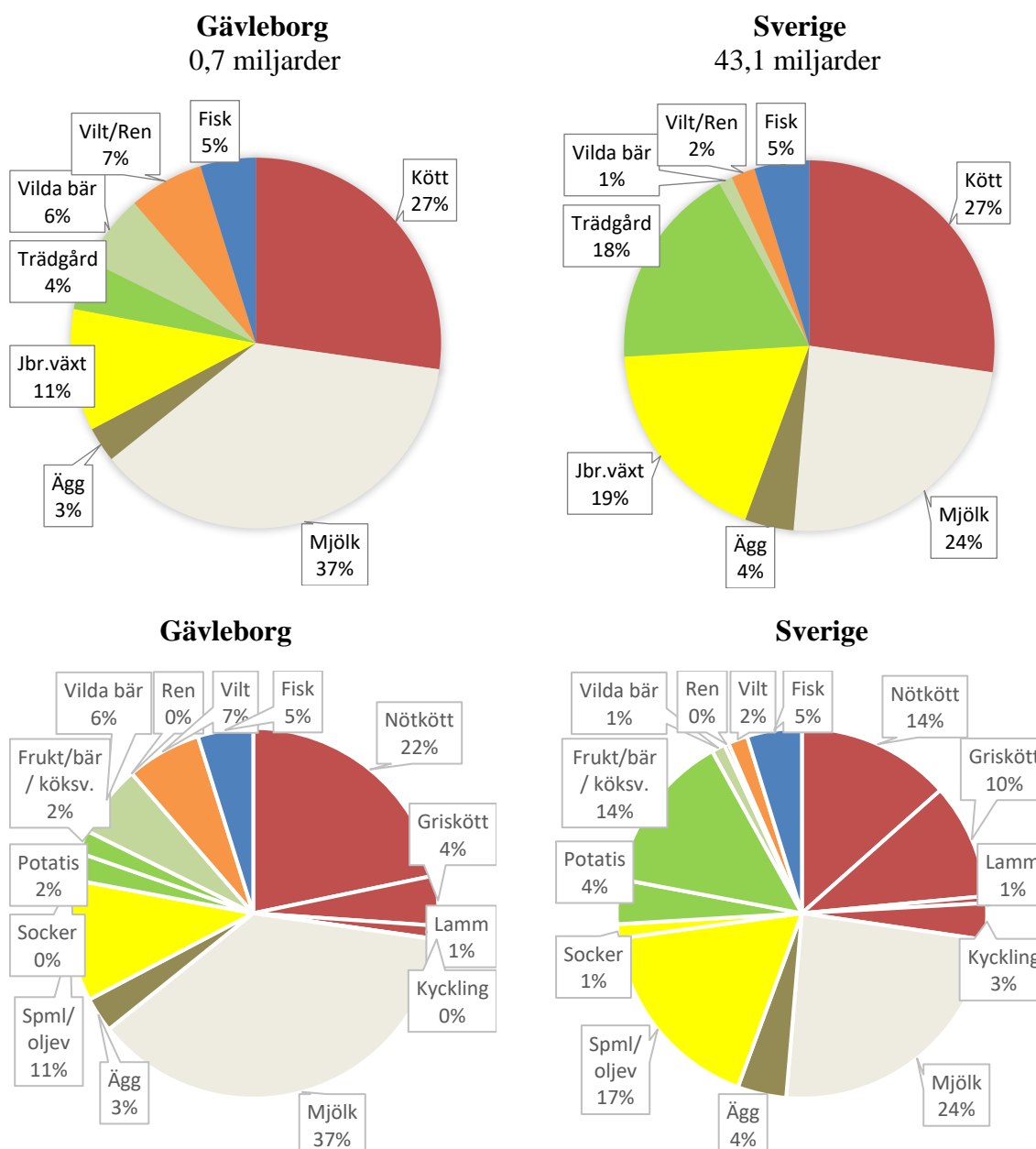
2 Jordbruk, trädgårdsodling, jakt och fiske

Primärproduktionen av livsmedel på ett produktionsvärde på 730 miljoner kronor i Gävleborgs län. Detta när även vilt, vilda bär och fisk är inräknade. Det motsvarar 1,7 procent av värdet för Sverige som helhet. Allt är då värderat i oförädlad skick.

Värdeandelarna för de livsmedelsråvaror som produceras i Gävleborg visar länets position ganska tydligt. Mjölk och nötkött dominerar. Det är en gräsbaserad produktion som passar väl i länet. Läger man till fåren står idisslarna för 60 procent av råvaruvärdet i Gävleborg. I Sverige som helhet är idisslarnas andel 39 procent. Den livsmedelsråvara som produceras på ytor som inte är jordbruksmark är också viktig i Gävleborg. 18 procent av livsmedelsråvaran i Gävleborg är från vilt, vilda bär och fisk. I Sverige som helhet kommer enbart 8 procent från annat än jordbruksmark och växthus.

Vegetabilieprodukterna har däremot en låg andel av produktionsvärdet i Gävleborg. Odlingen av potatis, grönsaker, frukt och bär är mycket liten i Gävleborg. Spannmål odlas något mer men då främst som foder. Behovet av spannmål som foder är dock inte så stort eftersom det även finns relativt lite fjäderfä och grisar i länet. Dessa enkelmagade djur äter främst spannmål medan idisslarna äter en stor andel gräs.

Figur 1. Branschvis fördelning av producerat råvaruvärde i Gävleborg och Sverige 2018.

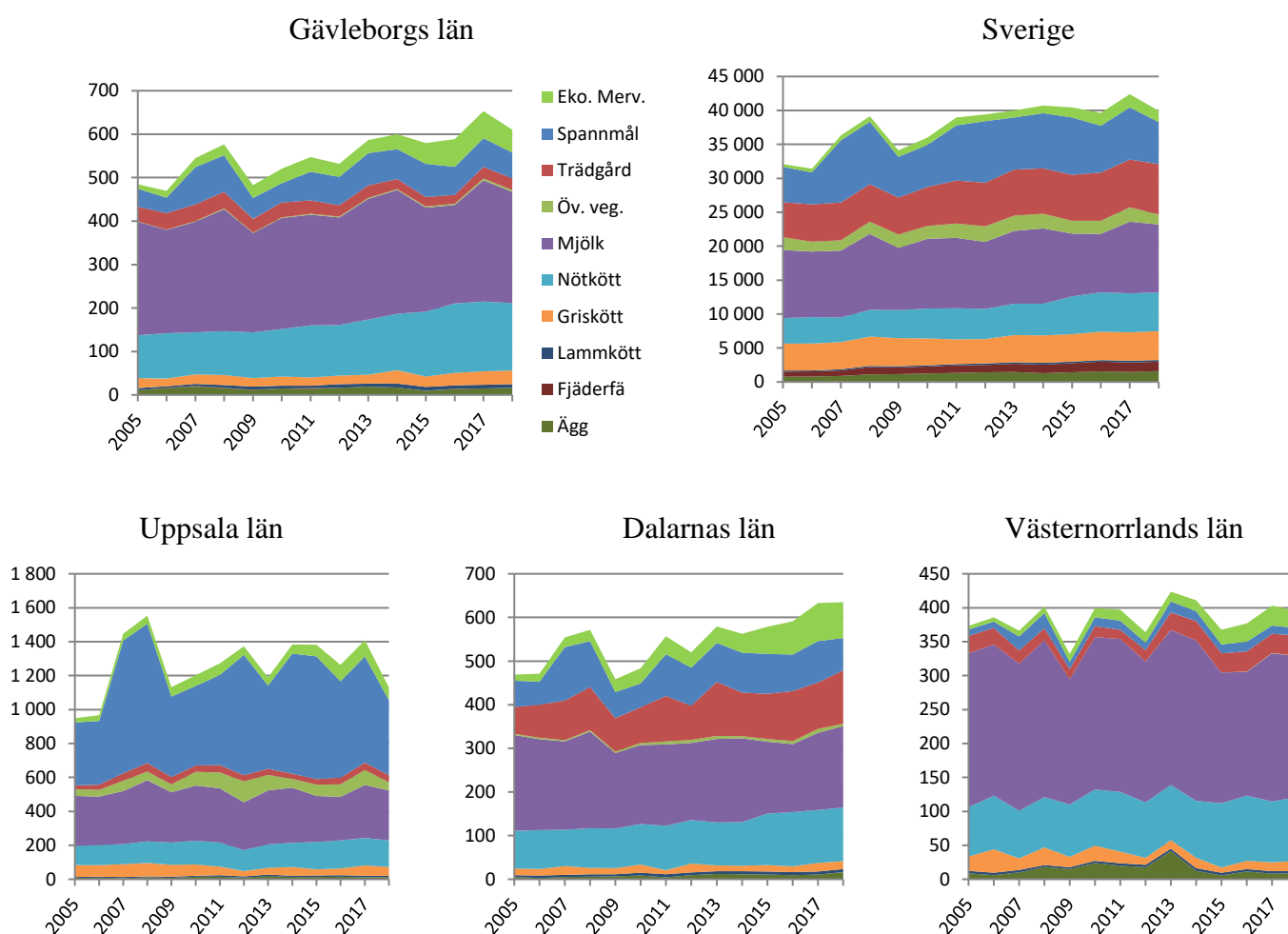

Sett i förhållande till befolkningen är Gävleborgs län något underrepresenterat gällande primärproduktion av livsmedel. Gävleborg har 2,8 procent av Sveriges befolkning men svarar för enbart för 1,7 procent av Sveriges produktion av livsmedelsråvaror. Starkast ställning har de vilda bären där 9 procent av den svenska produktionen kommer från Gävleborg. Kött från vilt ligger också högt med 6,6 procent av den svenska produktionen. Bland jordbruksprodukterna ligger lammköttet högst med 3,2 procent tätt följt av nötkött och mjök 2,7 respektive 2,6 procent av den svenska produktionen. Spannmål, oljevaxter, potatis, frukt och grönt, griskött, kyckling och ägg har däremot låga andelar.

2.1 Jordbruksproduktion och trädgårdsodling

Eftersom dataunderlaget är begränsat är det svårt att få fram jämförelser över tiden och med andra län för hela produktionen av livsmedelsråvaror. Detta är lättare om analysen begränsas till jordbruk och trädgårdsodling.

Figur 2. Realt produktionsvärde i Gävleborgs län 2005-2018 jämfört med Sverige och närliggande län (milj kr i 2018 års penningvärde).

Diagrammen i figur 2 kommer från de regionala uppföljningarna som LRF har gjort under några år men de är uppdaterade med mer slutliga data för 2018. De visar att jordbruket i Gävleborg är olikt det som finns i andra delar av Sverige. Mjök och nötkött är dominerande i Gävleborg men ändå är dominansen inte så tydlig som i länen längre norrut. Skillnaden mot länen i söder är dock stor. Gävleborg ligger lite i en brytpunkt mellan norra Sverige där mjölken dominerar som en följd av klimat och stödsystem och Mälardalen där spannmålen dominerar.

Jordbruksproduktionen har haft en god real tillväxt i Gävleborgs län sedan 2005. Det är det första året som länsvisa produktionsdata har beräknats för. En

real tillväxt på 26 procent är något högre än för Sverige som helhet. Nötköttet står för den största tillväxten i länet. Mjölken har svängt lite upp och ner men låg kvar på ungefär samma nivå 2018 som 13 år tidigare.

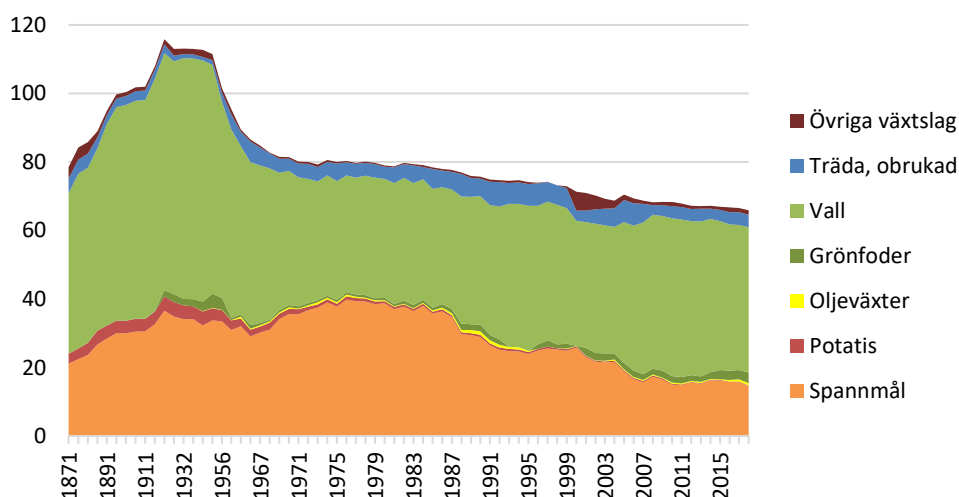
Mervärdet för den ekologiska produktionen är förhållandevis högt i Gävleborg. 8,9 procent av produktionsvärdet är ekologiskt mervärde vilket kan jämföras med 4,1 procent för Sverige som helhet. Observera att detta bara är mervärdet och att de ekologiska produkterna totalt sett står för en betydligt högre andel av produktionsvärdet. I Gävleborg är 26 procent av mjölkorna och 28 procent av åkermarken ekologisk. Detta kan jämföras med 18 respektive 16 procent för Sverige som helhet.

2.2 Åkermarken och dess användning

Ett annat sätt att beskriva utvecklingen i Gävleborg är att titta på åkermarken och dess användning. Det framgår då att odlingen ökade kraftigt under slutet av 1800-talet och under början av 1900-talet. Toppen nåddes 1919 med 116 000 hektar åker. Därefter har arealen nästan halverats till dagens 66 000 hektar.

Odlingen har hela tiden dominerats av vall men det har även odlats mycket potatis och spannmål. Fram till mitten 1900-talet odlades flera tusen hektar potatis i länet. Det motsvarade troligen det lokala behovet. Odlingen av spannmål var som störst i mitten av 70-talet. Arealen spannmål var sedan likvärdig med vallen ända fram till 1990-års jordbrukspolitiska reform. Fram till dess gynnades spannmål i prisförhandlingarna eftersom man hellre ville ha överskotten i form av spannmål än som animalieprodukter. På senare tid är det istället vallen som gynnats i stödsystemen och då har odlingen av spannmål mer än halverats. Idag används två tredjedelar av åkern i vall och grönfoder, en femtedel används till spannmål och den återstående delen domineras av träda.

Figur 3. Åkermarkens användning i Gävleborgs län 1871 – 2018, 1 000 ha

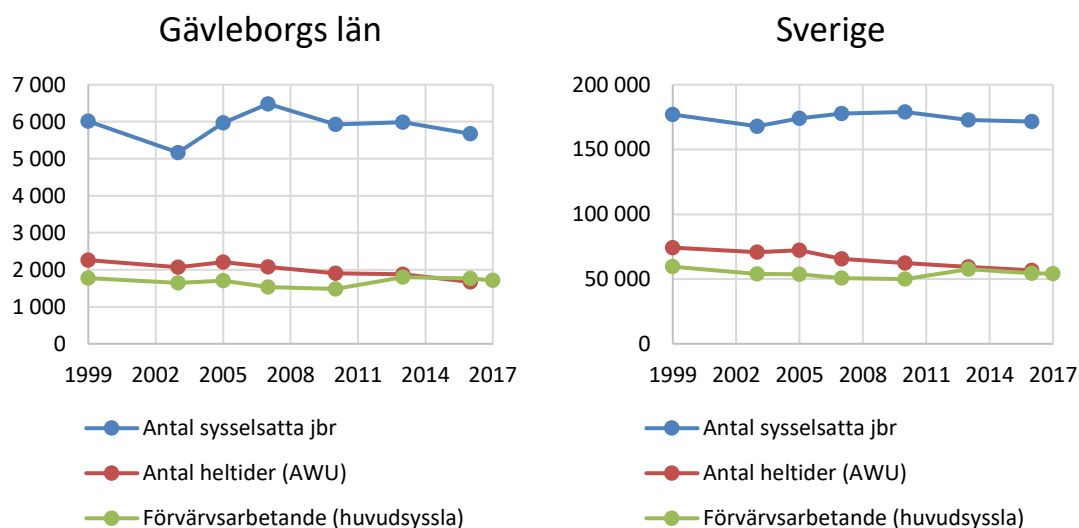
En slutsats som kan dras av den historiska utvecklingen är att det är stor skillnad mellan vad som går att odla och vad som vid varje given tidpunkt är lönsamt att odla. De regionala stöden i den nuvarande jordbrukspolitiken gynnar vallbaserad produktion och då faller annan produktion bort i de områden som berörs. Gävleborgs län är ett typexempel på det.

2.3 Arbetstillfällena i jordbruket

Sex tusen personer arbetar i jordbruket i Gävleborgs län. Många har dock även annan sysselsättning så om arbetsinsatsen räknas om till heltidsarbeten minskar antalet till 1 700 arbetstillfällen på heltid. Uppgifterna kommer från jordbruksstatistiken och avser enbart jordbruk. Det tillkommer därför ett antal personer som arbetar med trädgårdsodling, fiske, fiskodling, jakt och plockning av vilda bär. Statistiken tas fram vart tredje år så det finns inga senare uppgifter än för 2016.

SCB tar också fram arbetsmarknadsstatistik. De kodar alla förvärvsarbetande personer efter deras huvudsakliga syssla. Med detta sätt att räkna var det 1 718 personer som hade sin huvudsyssla i jordbruket 2017.

Figur 4. Antal arbetstillfällen i jordbruket 1999-2017.

Antalet sysselsatta har varit relativt stabilt de senaste 20 åren men när arbetstiden räknas om till heltid finns en svagt nedåtgående trend. Varje person jobbar alltså lite färre timmar nu än för 20 år sedan. Den nedåtgående trenden i arbetad tid per person har också ett genomslag i att något färre personer har jordbruket som huvudsyssla över tiden. Det döljs dock i diagrammen genom att

definitionerna på de olika branscherna ändrades 2013. Ändringen gav ett hack uppåt i kurvan genom att något fler personer klassades med jordbruk som huvudsyssla än med den tidigare definitionen.

Utvecklingen i Gävleborg är snarlik den i Sverige som helhet. Jordbruket är dock viktigare för sysselsättningen i Gävleborg än i Sverige som helhet. I Gävleborg har 1,3 procent av de förvärvsarbetande sin huvudsyssla i jordbruket medan enbart 1,1 procent har det i Sverige. Slutsatsen av det är att jordbruksproduktionen i Gävleborg är förhållandevis arbetsintensiv vilket också medför att en större del av intäkterna stannar i länet istället för att gå till inköpta förnödenheter. En förklaring till att produktionen är arbetsintensiv är att det är mycket mjölkproduktion i länet. En annan förklaring är att en stor del av produktionen är ekologisk.

2.4 Stor andel ekologisk produktion

Gävleborg drivs 33,5 procent av jordbruksmarken. Det är långt över riksgenomsnittet som ligger på 20,2 procent. Det är bara Jämtland som har högre andel ekologisk areal. Siffrorna avser både åker och betesmark och gäller både mark som är omställd och den som är under omställning. Ser man istället på det som är färdigomställt och levererar ekologiska produkter så är 26 procent av mjölkorna och 28 procent av åkermarken ekologisk i Gävleborg. Detta kan jämföras med 18 respektive 16 procent för Sverige som helhet.

Den ekologiska produktionen skiljer sig från övrig genom att man avstår från att använda kemiska bekämpningsmedel och mineralgödsel för att höja avkastningen. Istället för de inköpta produktionsmedlen används mer mark och mer arbetskraft till att producera samma volym. Arbetsinsatsen är också högre räknat per hektar eller per djur. Priset för produkterna är också högre eftersom många konsumenter upplever att de håller en högre kvalitet.

Mervärdet för att produkterna är ekologiska har beräknats till 53 miljoner kronor i Gävleborg 2018. Vid normal skörd skulle det legat kring 60 miljoner kronor. Den extra arbetstiden som läggs på den areal och de djur som drivs ekologisk har beräknats till 32 000 timmar. Det motsvarar 18 extra arbetstillfällen på heltid. Huvuddelen av den extra arbetstiden läggs på mjölkorna för att de ska ha ökad välfärd.

Den ekologiska produktionen medför inte bara lägre miljöbelastning och fler arbetstillfällen utan också högre lönsamhet och att en högre andel av försäljningsvärdet stannar lokalt. Det senare eftersom en mindre andel av penarna läggs på inköp av produktionsmedel. Nackdelen är att självförsörjningsgraden sjunker i fredstid eftersom den ekologiska produktionen har lägre avkastning per hektar och kräver mer mark för att hålla bra växtföljder. Ur beredskapssynpunkt är ändå den ekologiska produktionen att föredra eftersom den är mindre känslig för störningar i transportsystemen och mindre beroende av inköpt förnödenheter som ofta är importerade. Den ekologiska produktionen drivs dessutom ofta i fler men mindre anläggningar vilket innebär minskad risk.

2.5 Djur och areal i ett kopplat system

Det finns i grunden starka kopplingar mellan djurhållning och växtodling. Djuren behöver foder och grödorna behöver växtnäring från gödseln. På många ställen har dock kopplingarna brutits lokalt genom att växtnäringen köps in som mineralgödsel och foder köps in från andra delar av Sverige eller från andra länder.

I Gävleborg är kopplingarna mellan växtodling och djur starkare än på många andra ställen i Sverige. Djurhållningen består främst av idisslare. Eftersom idisslarna till stor del äter gräs blir kopplingen till lokalt foder stark. Den del av gräset som djuren äter genom bete måste vara lokalt och ensilaget som de äter övrig tid är så pass dyrt att transportera att även det i huvudsak är lokalt.

Höns, kyckling och gris har inte samma naturliga koppling till den lokala odlingen. De äter i huvudsak spannmål och olika former av proteinfoder. Dessa fodermedel är förhållandevis billiga att transportera. Uppfödningen är därför ofta storskalig och baseras till stor del på att fodret köps från en foderfabrik som kan ligga långt bort. Denna typ av djurhållning har liten omfattning i Gävleborg.

Den höga andelen ekologisk produktion förstärker kopplingarna mellan odling och djur. Kretsloppet är en grundtanke i den ekologiska produktionen och därför ställs det krav på att kretsloppen är slutna. En stor del av fodret ska komma från den egna gården och det är inte tillåtet att täcka växternas näringsbehov med mineralgödsel.

Sammantaget används 95 procent av åkermarken i Gävleborgs län till att producera foder och huvuddelen av växtnäringen kommer från djuren via stallgödseln. Enligt statistik från Jordbruksverket kommer 95 procent av tillförd kalium, 70 procent av tillförd fosfor och hälften av det tillförda kvävet från stallgödseln. Med en jämnare fördelning av stallgödseln skulle säkerligen hela behovet av fosfor och kalium kunnat tillgodoses med stallgödsel. Av olika skäl blir det ofta så att vissa marker får mer än det egentliga behovet och istället används mineralgödsel för att täcka behovet på andra ställen.

3 Livsmedelsförädling, många men små företag

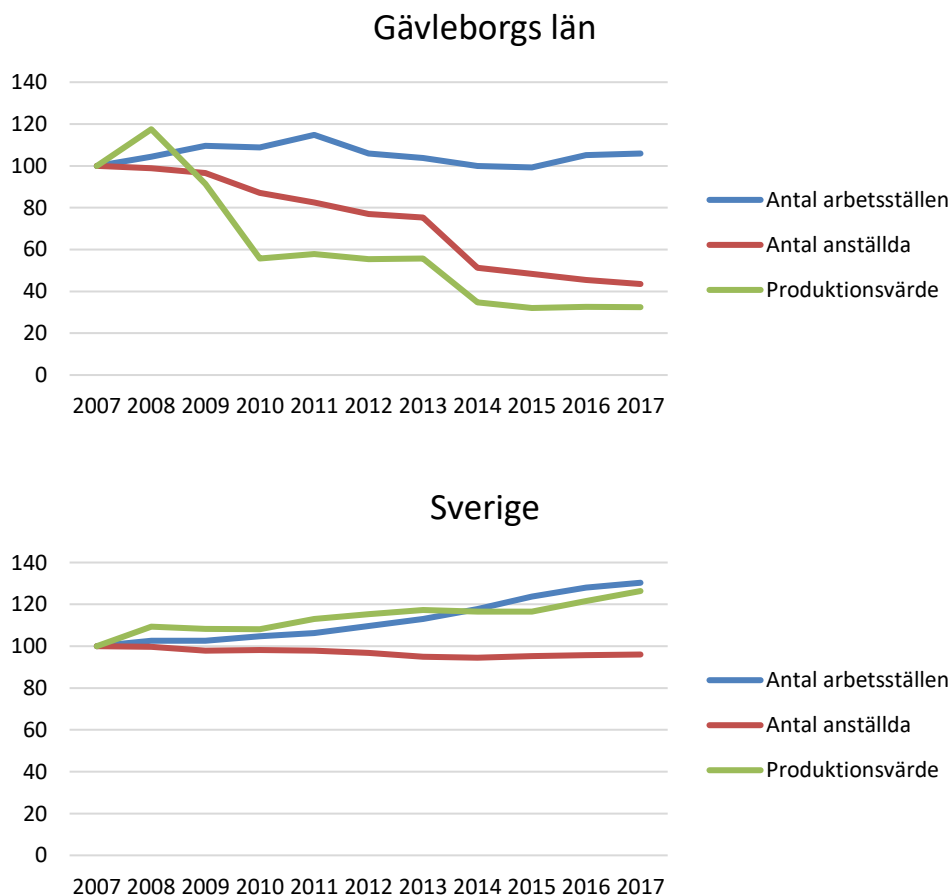
Gävleborg har många men ofta relativt små förädlingsföretag. Enligt SCB's regionala näringslivsstatistik fanns 143 arbetsställen i livsmedelsindustrin i Gävleborg 2017. Detta är 3,0 procent av alla i Sverige. Dessa livsmedelsindustrier sysselsatte 500 personer och omsatte 1,1 miljarder kronor. Antalet arbetsställen stod ungefär i proportion till befolkningen men den ekonomiska aktiviteten i livsmedelsföretagen mätt som antal anställda, omsättning och förädlingsvärde var klart lägre än riksgenomsnittet räknat i förhållande till befolkningen. Uppsala, Dalarna och Västernorrland är relativt jämförbara med Gävleborg räknat i befolkningsstorlek. Uppsala och Västernorrland har också en likartad omfattning av livsmedelsindustrier men Dalarna sticker ut med en betydligt högre ekonomisk aktivitet i sina förädlingsföretag.

Tabell 1. Livsmedelsindustri i Gävleborg och några angränsande län, 2017

	Gävle- borg	Sverige	Andel	Uppsala	Dalarna	Väster- norrand
Antal arbetsställen	143	4 825	3,0 %	133	144	120
Antal anställda	496	50 841	1,0 %	493	1 236	469
Produktionsvärde, mnkr	1 061	167 975	0,6 %	1 247	3 737	1 162
Förädlingsvärde, mnkr	296	44 303	0,7 %	378	1 177	341
Befolkning (1 000 pers)	287	10 230	2,8 %	376	287	245

Källa: SCB

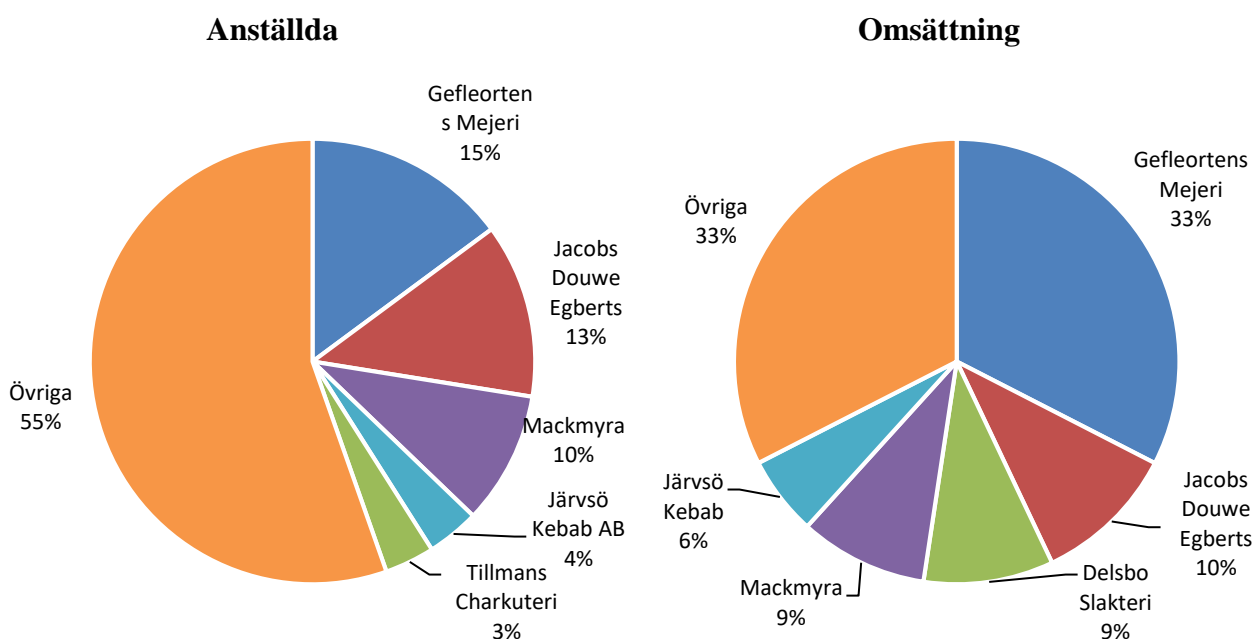
Utvecklingen för livsmedelsindustrin i Gävleborg har varit klart nedåtgående de senaste åren. I Gävleborg har antalet anläggningar varit oförändrat de senaste tio åren men både antalet anställda och produktionsvärdet har halverats. I Sverige som helhet har under samma tid både antalet anläggningar och produktionsvärdet ökat medan antalet anställda har varit konstant.

Figur 5. Utvecklingen för livsmedelsindustrin i Gävleborg och Sverige.

Tyvärr framgår det inte av statistiken vad som ligger bakom förändringarna. Den stora nedgången 2014 beror dock i huvudsak på att Cloetta köpte upp Malaco Leaf och lade ner fabriken i Gävle. 150 personer berördes av det. Nedgången av produktionsvärde 2009 förklaras till stor del av att mejeriet i Bollnäs lades ner i slutet av 2008. 56 personer berördes av det vilket förklarar nedgången i antalet anställda men det är nog inte hela förklaringen till den stora nedgången av produktionsvärdet 2009 och 2010.

Vid en närmare granskning av förädlingsföretag som finns i Gävleborg idag framgår det att Gefleortens mejeriförening var störst 2018 både avseende omsättning och antal anställda. De hade 74 anställda och omsatte 300 miljoner kronor. Mejeriet har dock gått ihop med Arla och drivs numera som ett aktiebolag. Antalet produkter har bantats, omsättningen har minskats och ett 20-tal personer har blivit uppsagda. I skrivandets stund är det oklart hur framtiden ser ut för mejeriet i Gävle. De går redan på halvfart och har nu även tappat Kavli som kund vilket innebär ett bortfall på ytterligare en tredjedel av volymen.

Figur 6. De största företagens betydelse för förädlingsindustrin i Gävleborg 2018.

Källa: Sammanställning från årsbokslut

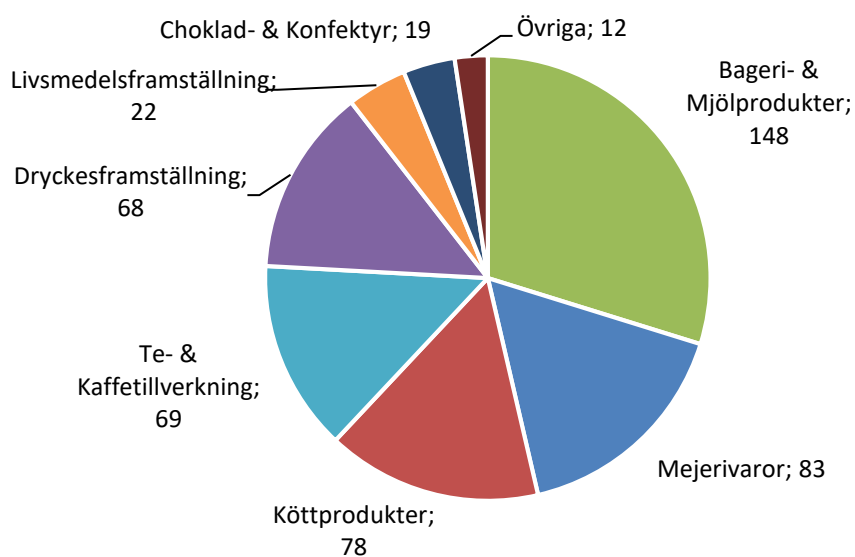
Kafferosteriet Jacobs Douwe Egberts OPS S.E. AB som bland annat har varumärket Gevalia är näst störst i länet. De hade 63 anställda och omsatte 96 miljoner kronor 2018. Nu efter nedskärningarna i Gefleortens mejeri är kafferosteriet troligen det förädlingsföretag som har flest anställda i länet. Tredje störst är Mackmyra Svensk Whisky AB med 48 anställda och en

omsättning på 86 miljoner. Delsbo Slakteri Aktiebolag, Järvsö Kebab AB och Tillmans Charkuteri i Bollnäs Aktiebolag tillhör också de större livsmedelsföretagen i länet. Många små företag står dock för en mycket stor del av sysselsättningen i livsmedelsindustrin i Gävleborg. Det skapar en viss stabilitet eftersom det är nedläggningar av enskilda stora anläggningar som snabbt kan ändra förutsättningarna i en region.

När företagen grupperas efter bransch istället för storlek framkommer en intressant bild, stora delar av förädlingsindustrin i Gävleborg saknar koppling till den lokala råvaran. Tillverkning av Kaffe, te och drycker är viktiga i Gävleborg. De står för ungefär en fjärdedel av förädlingsindustrin både räknat i sysselsättning och i omsättning. Drycker är då allt från whisky och öl till mineralvatten och läsk. Mejeriprodukterna ingår dock inte trots att en stor del av mejeriproduktionen i Gävleborg är dryckesmjölk. Tillverkning av juice och saft ingår inte heller som dryck. Ändå är det 23 företag som producerar drycker. När det gäller kaffe och te finns det två företag. Choklad och konfektyr är också stora i Gävleborg även efter det att Cloetta köpte upp MalacoLeaf och lade ner tillverkningen i Gävle. Nio företag tillverkar Choklad eller konfektyr och de sysselsätter 19 personer.

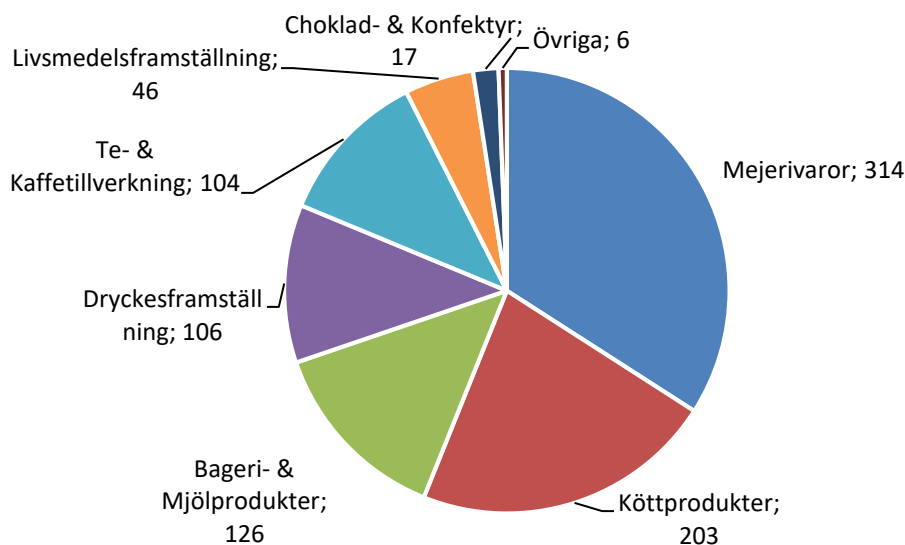
Räknat i antal sysselsatta är bagerierna den största branschen i Gävleborg. 148 personer jobbar där. Bagerierna har liksom kaffe, te, drycker, chockad och konfektyr en mycket svag koppling till den lokala råvaran. De har däremot en starkare koppling till den lokala marknaden.

Figur 7. Antal sysselsatta i förädlingsindustrin i Gävleborg 2018.

Källa: Sammanställning från årsbokslut

Figur 8. Omsättning i förädlingsindustrin i Gävleborg 2018, milj kr.

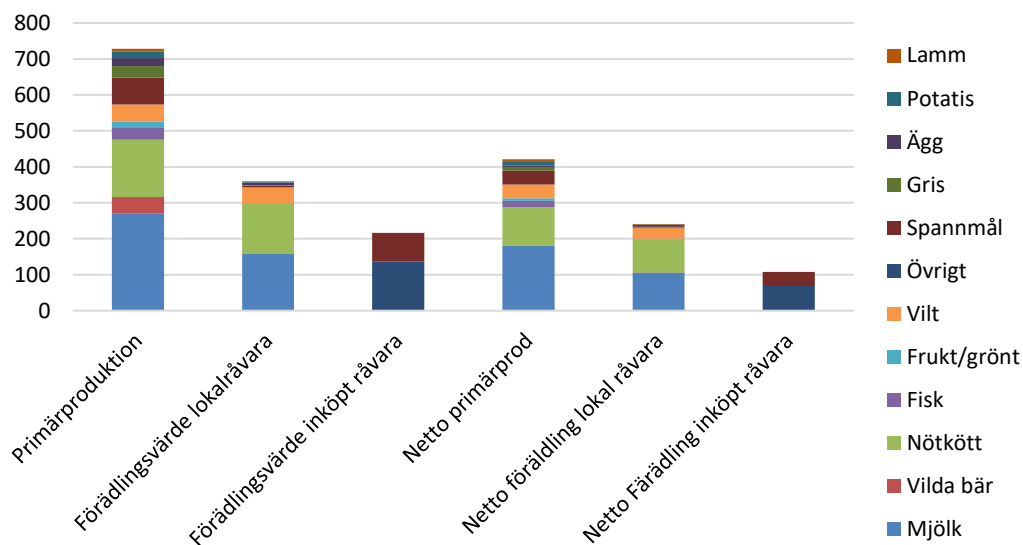

Källa: Sammanställning från årsbokslut

Mejerier och slakterier har en relativt stark koppling till den lokala primärproduktionen. Charkuterierna är mer oklara. Vissa har en tydlig koppling till lokal råvara men inte alla. Räknas ändå alla så framgår det att en tredjedel av arbetstillfällena i livsmedelsindustrin i Gävleborg 2018 hade koppling till den lokala råvaran. Räknat i omsättning stod mejeri och kött för drygt halva försäljningsvärdet 2018. Frågan är dock hur mejeriproduktionen har utvecklats under 2019 och vad som händer framåt.

4 Livsmedelsproduktionens ekonomiska betydelse

Det har redan framgått att värdet av de livsmedelsråvaror som produceras i Gävleborg ligger på 730 miljoner kronor. Det har också framgått att livsmedelsindustrin säljer produkter till ett värde av 1,1 miljarder kronor. Dessa belopp kan dock inte adderas eftersom den del av råvaran som förädlas i länet då skulle bli dubbelräknad. Ett mer korrekt sätt att skatta livsmedelsindustrins ekonomiska betydelse är att beräkna den värdeökning som råvaran får i samband med förädlingen. Detta förädlingsvärde uppgår till 360 miljoner kronor för den del av råvaran som förädlas i Gävleborg. Dessutom tillkommer ett förädlingsvärde på 220 miljoner för förädling som sker i Gävleborg men som bygger på råvara som köps in. En stor del av det är kaffe. Summeras dessa framgår det att livsmedelsproduktionen genererar ett värde på 1,3 miljarder.

Figur 9. Livsmedelsproduktionens ekonomiska betydelse i Gävleborg 2018

Nästa fråga är hur mycket av dessa pengar som stannar i länet i form av löner till dem som arbetar med produktionen och inköp av andra produktionsmedel från andra förteget i regionen. De pengar som bara går vidare till inköp av produktionsmedel utanför länet räknas alltså bort i det belopp som här kallas för netto. Beräkningen som är en uppskattning indikerar att primärproduktionen genererar 410 miljoner kronor som stannar i länet, att förädlingen av de lokala livsmedlen genererar 240 miljoner och att förädlingen av andra råvaror genererar ett netto på 100 miljoner. Totalt genereras ett netto på 750 miljoner kronor. Huvuddelen kommer från mjölk och nötkött.

5 Produktion, förädling och lokal självförsörjning

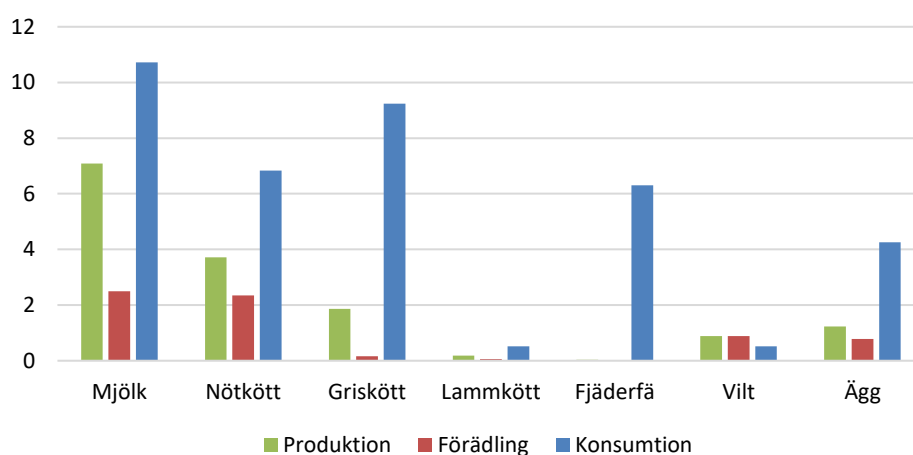
Den lokala självförsörjningsgraden har beräknats genom att kombinera produktionen i primärledet med de volymer som förädlas i länet och med konsumtionen. Exakta data för konsumtionen i Gävleborg finns dock inte utan sammanställningen bygger på att invånarna i Gävleborg äter samma mat som den genomsnittlige svensken. Det framgår då att självförsörjningsgraden är mycket låg i Gävleborg och att den lokala förädlingsindustrin inte förmår att förädla det som produceras.

5.1 Animalieprodukterna

Mjölkens som är en av de viktigaste produkterna i Gävleborg kan illustrera läget. Det konsumeras mejeriprodukter från 107 000 ton mjölkkråvara. Det produceras dock bara 70 000 ton mjölk i länet. Det ger en självförsörjningsgrad på 66 procent. I nästa led, mejeriledet, visar det sig att bara en tredjedel av den mjölk som produceras också förädlas i länet. Resten går till mejerier i angrän-

sande län. I dagsläget är det dessutom så att ungefär en tredjedel av mejeriproduktionen är legotillverkning åt Kavli som säljer sina produkter över hela Sverige. Sammantaget innebär det att bara 14 procent av de mejeriprodukter som konsumeras i Gävleborg kommer från en ko i länet. Resten är importerat eller producerat någon annanstans i Sverige. Samtidigt återfinns 55 000 ton mjölk från Gävleborg i mejeriprodukter på andra ställen i Sverige.

Figur 10. Produktion, förädling och konsumtion i Gävleborgs län 2018 (1 000 ton för kött, 10 000 ton för mjölk).

Nötköttet har en självförsörjningsgrad som är likartad med mjölken. Primärproduktionen täcker 54 procent av konsumtionen men alla djur slaktas inte i länet. Om allt nötkött som slaktas i länet går till lokala butiker skulle en tredjedel av nötköttet som konsumeras var lokalt men troligen går mycket kött till styckning, packning och charkuterier utanför länet. Andelen lokalt kött i butik blir då lägre. När det gäller gris, lamm, kyckling och ägg är det en mycket liten andel av konsumtionen som är producerad lokalt. Det enda undantaget är kött från vilt. Den lokala produktionen är då högre än konsumtionen och förädlingen är sannolikt också lokal.

5.2 Vegetabilieprodukterna

Det har inte varit möjligt att kartlägga förädlingen av vegetabilieprodukterna på samma sätt som animalierna och därför begränsas analysen i huvudsak till att jämföra de skördade volymerna med konsumtionen. Analysen försvåras också av att många vegetabilier inte bara används som livsmedel utan även som foder och industriråvara. Det har därför inte gått att få fram en komplett bild för alla grödor.

Humankonsumtionen av spannmål ligger på 59 000 ton i Gävleborg när innehållet av spannmål i bröd och andra produkter har räknats om till förbrukad råvara. Dessutom förbrukas 36 000 ton som djurfoder. Det ger en sammanlagd förbrukning på 95 000 ton. Ett år med normal väder skördas cirka 50 000 ton i

Gävleborg. Det ger en självförsörjningsgrad på 53 procent. Hade beräkningen även omfattat den spannmål som förbrukas för att producera de animalieprodukter som köps in hade självförsörjningsgraden varit betydligt lägre.

Potatisen har också kunnat beräknas. Konsumtionen ligger kring 25 000 ton medan produktionen stannar på 3 000 ton vid normal hektarskörd. Det ger en självförsörjningsgrad på 13 procent.

Odlingen av frukt och grönsaker är mycket begränsad i Gävleborg. 2017 fanns det 12 företag med frilandsodling av köksväxter, 11 som odlade bär och 6 som odlade köksväxter i växthus. Vissa har säkert både köksväxter och bär eller både växthus och frilandsodling så totalt är det ett 20-tal företag som odlar ätbara trädgårdsväxter. Odlingen i växthus är främst gurka och tomat, bären domineras av jordgubbar och odlingen av köksväxter på friland består främst av morot, vitkål, broccoli, rödbeta, matlök, palsternacka, kålrot och sallat.

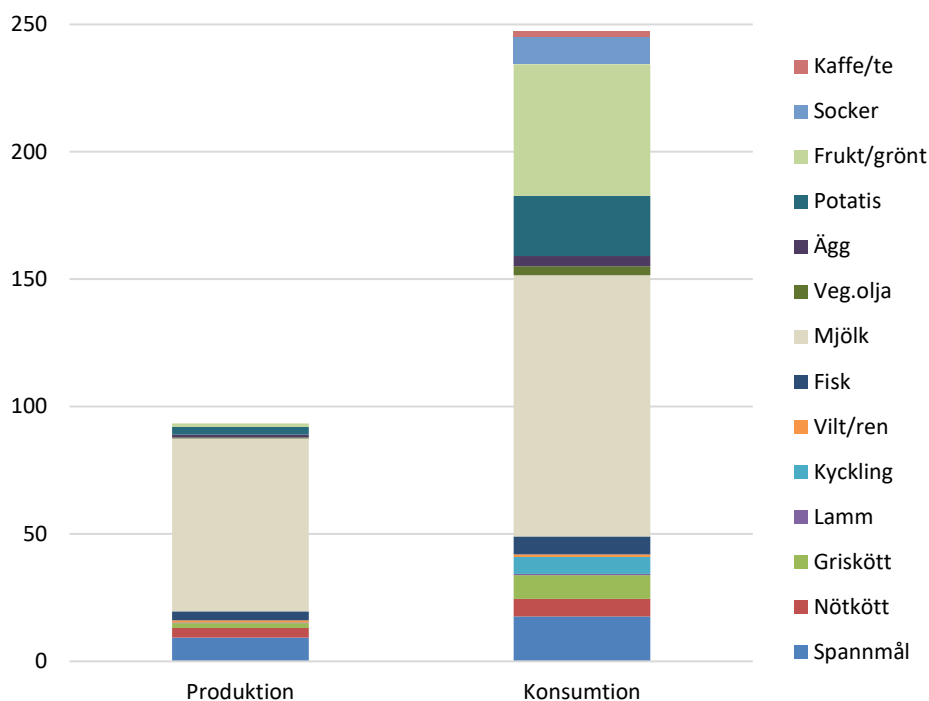
Ingen av trädgårdsväxterna har en produktion som kommer upp i närheten av konsumtionen i länet. Självförsörjningsgraden ligger på 10 procent för jordgubbar, morötter ligger på 5 procent och tomat på 1 procent. Gurka, lök och vitkål ligger under 0,5 procent. Övriga har inte kunnat beräknas.

Sammantaget har självförsörjningsgraden för alla trädgårdsväxter beräknat till 2,6 procent i Gävleborg vilket kan jämföras med 24 procent för Sverige som helhet. Dataunderlaget är dock osäkert så viss felmarginal finns i beräkningarna. Det bör också nämnas att de 2,6 procenten baseras på värde och inte volym vilket övriga beräkningar gör.

5.3 Låg lokal självförsörjning för hela kosten

För att få en samlad bild över självförsörjningsgraden i Gävleborg har den totala konsumtionen av olika livsmedel matchats mot produktionen i Gävleborg eller när uppgifter saknas mot en bedömd volym. Beräkningen har många osäkerheter men ger ändå en grov bild av hur läget är. Det som kommer fram är att självförsörjningsgraden totalt sett ligger på 38 procent i Gävleborg när alla livsmedel summeras efter vikt. Konsumtionen ligger på 247 000 ton medan produktionen stannar på 93 000 ton. All livsmedelsråvara som produceras i länet har då antagits stanna kvar.

När samma beräkning görs för Sverige som helhet blir självförsörjningsgraden 63 procent. Om importandelen är lika hög i Gävleborg som i resten av Sverige innebär det att ungefär en tredjedel av alla livsmedel som konsumeras i Gävleborg är producerade i något annat land, en tredjedel är producerat i någon annan del av Sverige och en tredjedel är producerade lokalt. Att en tredjedel är lokalt producerad gäller primärledet och bygger på att produkterna stannar i länet. Förädlingsledet har dock inte tillräcklig kapacitet vilket innebär att en stor del av livsmedelsråvarorna lämnar länet för förädling på annan ort och sedan kommer det inte tillbaka utan ersätts med produkter som har råvaror från andra ställen. Uppskattningsvis är det därför bara 10-15 procent av de livsmedel som konsumeras i länet som och har producerats lokalt.

Figur 11. Produktion och konsumtion i Gävleborgs län 2018

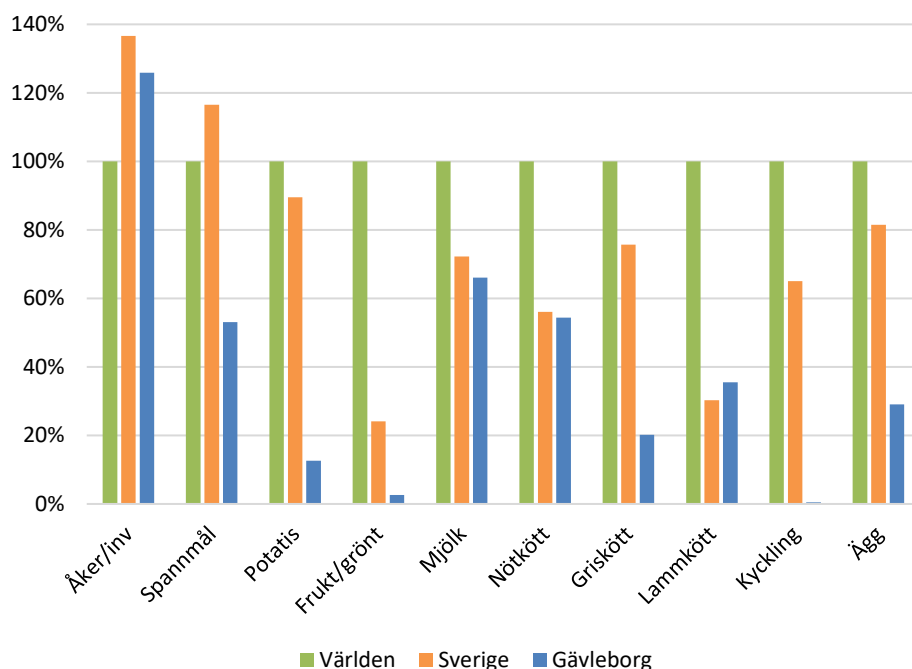
Spannmålen är i denna beräkning begränsad till det som används till human-konsumtion till skillnad från den tidigare beräkningen där även fodersäd ingick. Produktionen har beräknats genom att använda samma självförsörjningsgrad för humankonsumtion som för all spannmål. Produktionen av samtliga vegetabilier har beräknats med normala skördenivåer. 2018 var ett torrår och då var skördarna egentligen lägre.

Delar av importen är produkter som inte kan produceras i Sverige men huvuddelen är sådant som skulle kunna produceras i Sverige eller till och med i Gävleborg. Bara 10 procent av livsmedelsråvarorna är sådana som inte kan produceras lokalt. Det är till exempel exotiska frukter, kaffe, te och ris. 90 procent av livsmedelsråvaran skulle kunna produceras lokalt men det är bara 38 procent av livsmedlen som har lokal råvara.

Frågan är vad den låga självförsörjningsgraden beror på. Med ett internationellt perspektiv är förutsättningarna för jordbruk inte så dåliga i Gävleborg. Korna i Gävleborg har en genomsnittlig avkastning på 8 650 kilo per ko och år. Det är sju gången högre än 1 150 kilo som är ett genomsnitt för hela världen. Skördarna för spannmål ligger kring 3 400 kilo per hektar. Detta är nästan i nivå med genomsnittet i värden som ligger på 3 600 kilo. Den lägre skörden uppvägs dessutom av att det finns mer mark. I Gävleborgs län finns 230 hektar åker per 1 000 invånare vilket kan jämföras med 183 hektar per 1 000 invånare i värden som helhet. Sedan finns det även stora ytor med annan mark i

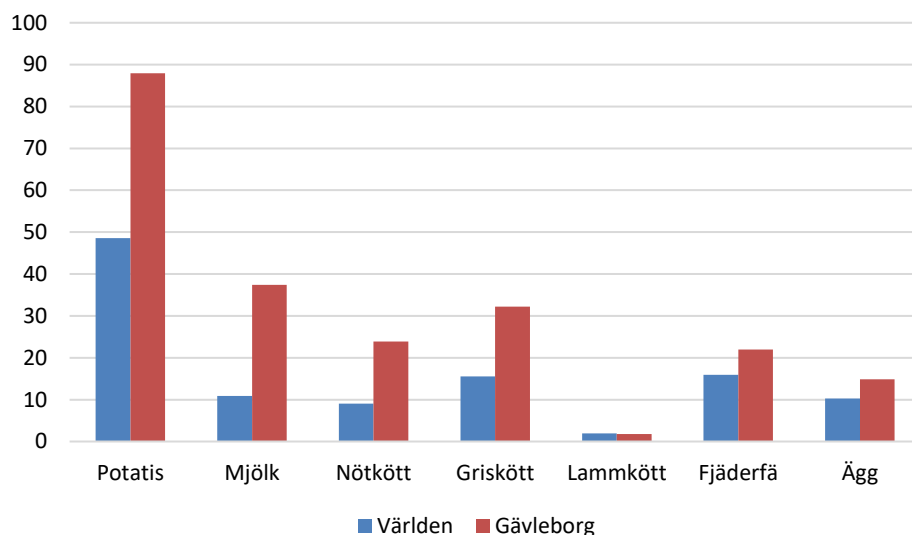
Gävleborgs län. Dessa kan användas för fiske, fiskodling, vilt och bär. Gävleborg har också med hög kompetens hos producenterna och god tillgång på produktionsmedel.

Figur 12. Tillgänglig åker per person och självförsörjningsgrad för några produkter i världen, Sverige och Gävleborg

När tillgången på åkermark och självförsörjningsgraden för ett antal livsmedel jämförs mellan världen, Sverige och Gävleborg som i figur 12 framstår det som att marken utnyttjas ganska extensivt i Sverige och i Gävleborg men det är inte helt sant. Skillnaden mellan Sverige och Gävleborg beror verkligen på lägre produktion per hektar och det beror i sin tur på en kombination av sämre naturliga förutsättningar och på ekonomiska faktorer. Skillnaden i självförsörjningsgrad mellan världen och Sverige (Gävleborg) beror dock i hög grad på en betydligt högre konsumtion i Sverige. Konsumtionen av kött och potatis är ungefär dubbelt så hög i Sverige och Gävleborg som i världen som helhet räknat per person och konsumtionen av mjölkprodukter är den tredubbla. Enkelt uttryckt innebär det att produktionen skulle behöva vara dubbelt så hög per hektar i Sverige och i Gävleborg som i resten av världen för att klara självförsörjningen. Det är den utmaningen som inte har lyckats. Därav låg självförsörjning. Det faktum att vi ökat vår konsumtion av livsmedel på ett sätt som jordbruket inte klarar att svara upp till kan dock kräva en stund av eftertanke.

Figur 13. Konsumtion per person i världen och i Gävleborg (Sverige) (kilogram per person och år, mjölk är 10 kg per person och år)

5.4 Livsmedelsförsörjning vid avspärning eller kris

Det skulle kunna uppstå en avspärning eller annan kris som begränsar tillgången till inköpta produktionsmedel och till långväga transporter. Gävleborgs län har då förhållandevis goda förutsättningar att hålla igång livsmedelsproduktionen men ändå stora problem med att försörja befolkningen med livsmedel. Det räcker inte att kunna hålla igång den produktion som finns när bara 10-15 procent av de livsmedel som konsumeras i länet har producerats lokalt.

Beredskap för att hantera olika former av kriser är alltid svåra. Primärproduktionen i Gävleborgs län har ändå goda förutsättningar att klara en situation med begränsad tillgång till inköpta produktionsmedel. El och drivmedel är mest kritiska. Vid en kortare period räcker det ganska långt att det finns tillgång till reservkraft och lager av diesel ute på gårdarna. Vid en längre period behöver lagren av drivmedel fyllas på men i övrigt kan produktionen fungera relativt väl. Mineralgödsel och växtskyddsmedel går det att undvara även om skördarna sjunker lite.

Tillgången till reservdelar kan emellertid vara begränsande för hur länge produktionen kan hållas igång. Utan fungerande mjölkkanläggningar skulle mjölkproduktionen inte kunna hållas igång och utan fungerande traktorer och andra maskiner skulle växtodling och foderförsörjning bli svår. Köttproduktion med får och nötkreatur är den produktion som är minst beroende av specialutrustning och därmed den produktion som har störst potential att bestå vid en allvarlig kris. Inköpt foder behövs egentligen bara till grisar, kycklingar och höns. Dessa produktionsformer skulle kunna avvecklas vid en långdragen kris om tillgången till foder är begränsad.

Förädlingsledet måste även fungera för att klara livsmedelsförsörjningen vid en kris. Mejeriet i Gävle har central betydelse för insamling förpackning och distribution av mjölk. De förädlar idag bara en mindre del av den mjölk som produceras men de har egentligen kapacitet att ta hand om hela volymen. Framtiden för mejeriet är dock osäker.

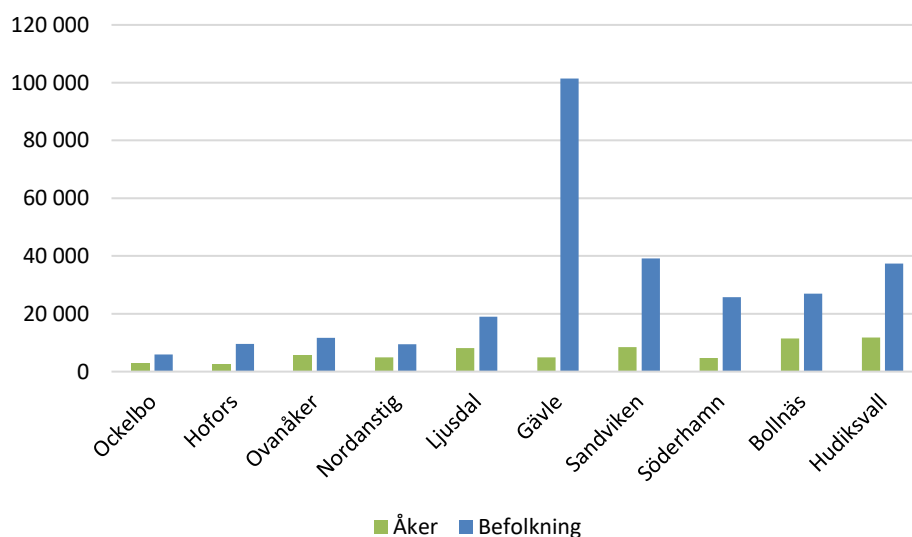
Slaktkapaciteten är låg i Gävleborg. En stor del av djuren transporteras till slakterier utanför länet. Uteblir dessa transporter vid en kris skulle säkerligen jägare, viltcentraler med mera kunna bistå med hjälp att slakta och distribuera köttet. Det gäller bara att regelverket anpassas så att det blir tillåtet.

Det stora problemet med livsmedelsförsörjningen i Gävleborg vid en avspärrning eller annan kris är istället det stora behovet av livsmedel från andra delar av Sverige och från andra länder. Kosten kan läggas om från animalier till mer vegetabilier men då måste det finnas en lokal produktion av ätbara vegetabilier. Ett första steg för ökad livsmedelssäkerhet vid avskurna transportmöjligheter skulle vara att ha en ökad lokal odling av potatis och köksväxter med tillhörande lagerhållning och distribution. De fysiska förutsättningarna finns. I dagsläget är det de ekonomiska förutsättningarna som begränsar eftersom produkterna kan odlas något billigare på andra ställen.

6 Självförsörjning på kommunal nivå

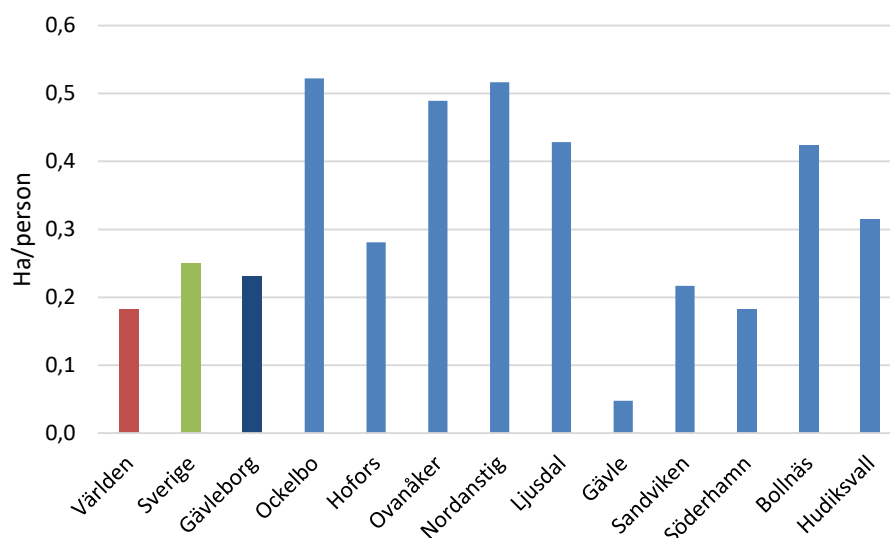
Förutsättningarna för att ha en självförsörjning på kommunal nivå skiljer sig kraftigt från kommun till kommun. Gävle har sämst förutsättningar. Det bor över 100 000 personer i kommunen men det finns knappt 5 000 hektar åker. Bollnäs har bättre förutsättningar, där finns mer än dubbelt så mycket åkermark och folkmängden är en fjärdedel av Gävles.

Figur 14. Areal åker och befolkning på kommunnivå i Gävleborgs län

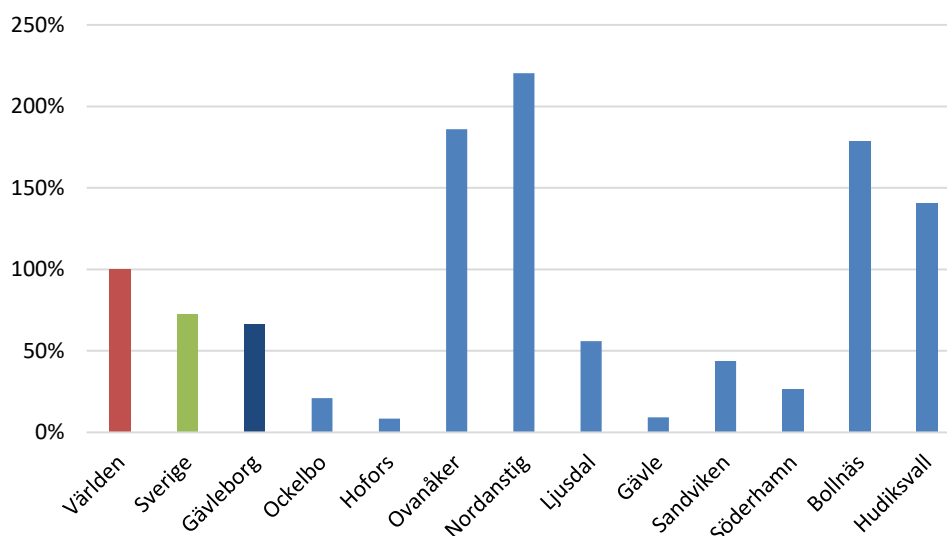
Ett tydligare sätt att se proportionerna är att beräkna arealen åker per invånare i kommunerna. Nivån kan då även jämföras med Gävleborg som helhet, med Sverige och med världen.

Figur 15. Areal åker per person på kommunnivå i Gävleborgs län

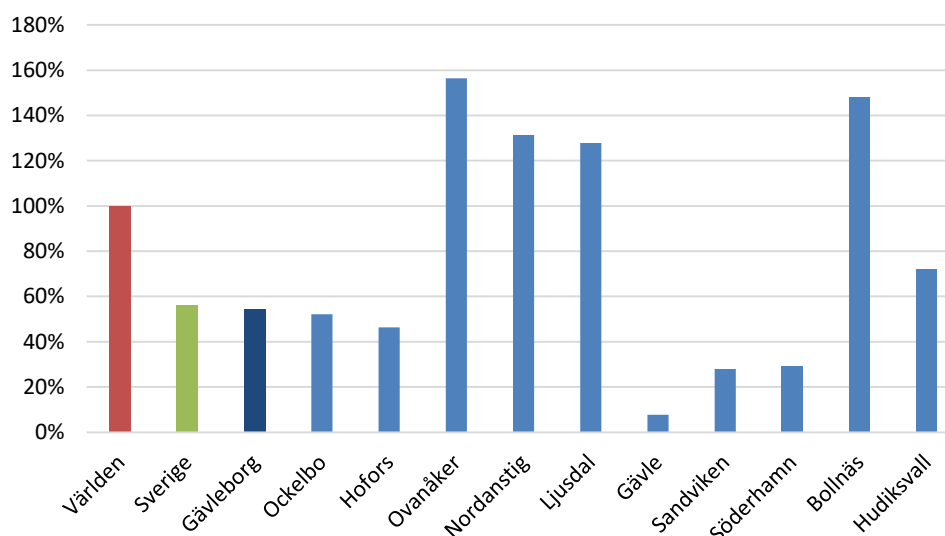
Det framgår då att det finns förhållandevis mycket åkermark i Gävleborg men att den är ojämnt fördelad i förhållande till befolkningen. Genomsnittet i världen är 0,18 hektar per person men i Gävleborg finns 0,23 hektar per person. Man ska sedan vara medveten om att hektarskördarna är något lägre i Gävleborg än genomsnittet i världen och att konsumtionen är ungefär dubbelt så hög per person i Sverige som genomsnittet i världen. Vid samma produktionsnivå per hektar som genomsnittet i världen skulle det alltså behövas minst 0,4 hektar åker per person för att klara självförsörjningen. Detta uppnås i Ockelbo, Ovanåker, Nordanstig, Ljusdal och Bollnäs. Det är dock kommuner med sämre naturliga förutsättningar för jordbruk än genomsnittet i Gävleborg så det kan ändå vara svårt.

Hur ligger det då till? Vi börjar med mjölken som är den viktigaste produkten i Gävleborg. Det framgår då att Nordanstig, Ovanåker, Bollnäs och Hudiksvall har en mjölkproduktion som är långt över den lokala konsumtionen. I Gävleborgs län som helhet täcks dock bara 66 procent av konsumtionen vilket är något sämre än genomsnittet i Sverige. I ett internationellt perspektiv ska man dessutom vara medveten om att vi i Sverige konsumerar tre gånger så mycket mjölkprodukter som genomsnittet i världen.

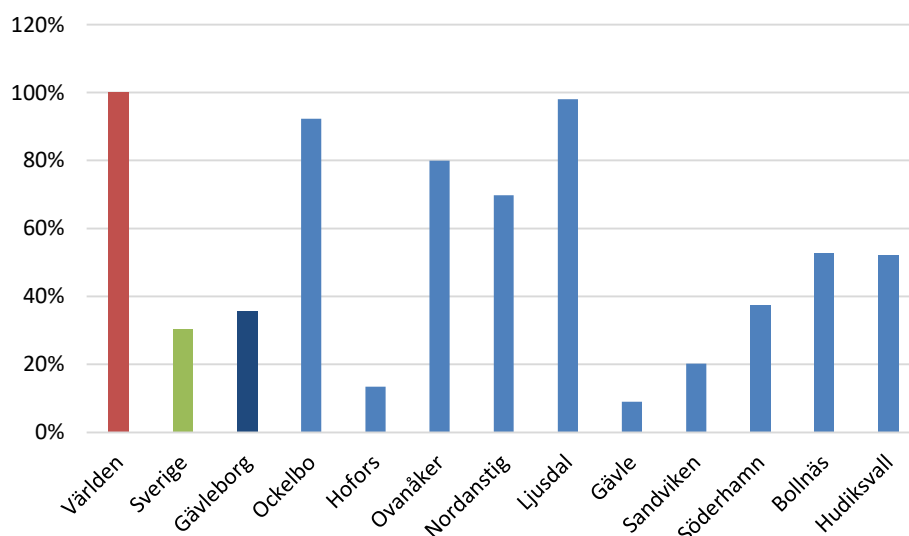
Figur 16. Självförsörjningsgrad för mjölk på kommunnivå i Gävleborgs län

Gävle är en av de kommuner som har lägst självförsörjningsgrad för mjölk. Det förklaras till stor del av att det är så många människor som bor där. Den stora skillnaden mellan Ockelbo och Nordanstig är svårare att förklara i termer av befolkning, areal åker och andra naturliga förutsättningar. Det finns lika mycket åker per person och hektarskördarna är likvärdiga. Ändå har Nordanstig ett stort produktionsöverskott medan Ockelbo har mycket låg självförsörjning. Här ligger förklaringen i de ekonomiska förutsättningarna. Nordanstig ligger i det område som får ett särskilt nationellt stöd för bland annan mjölkproduktion. Det gör inte Ockelbo så därför är det svårare att få till en lönsam mjölkproduktion i Ockelbo än i Nordanstig. Ovanåker, Bollnäs, Hudiksvall, och Ljusdal ligger också helt eller delvis i det område som får nationellt stöd.

Nötköttet har en bild som i många avseende liknar mjölken. Ovanåker, Bollnäs, Nordanstig och Ljusdal har överskott medan Gävleborg som helhet har en självförsörjningsgrad på 54 procent vilket är strax under Sveriges. Hofors och Ockelbo har låg självförsörjning även för nötkött men det är inte lika tydlig skillnad mot kommunerna i norr som för mjölken. Orsaken är att det nationella stödet i högre grad är riktat till mjölk än till nötkött. Vi en internationell jämförelse ska man vara medveten om att konsumtionen av nötkött är mer än dubbelt så hög per person i Sverige och Gävleborg som i världen som helhet.

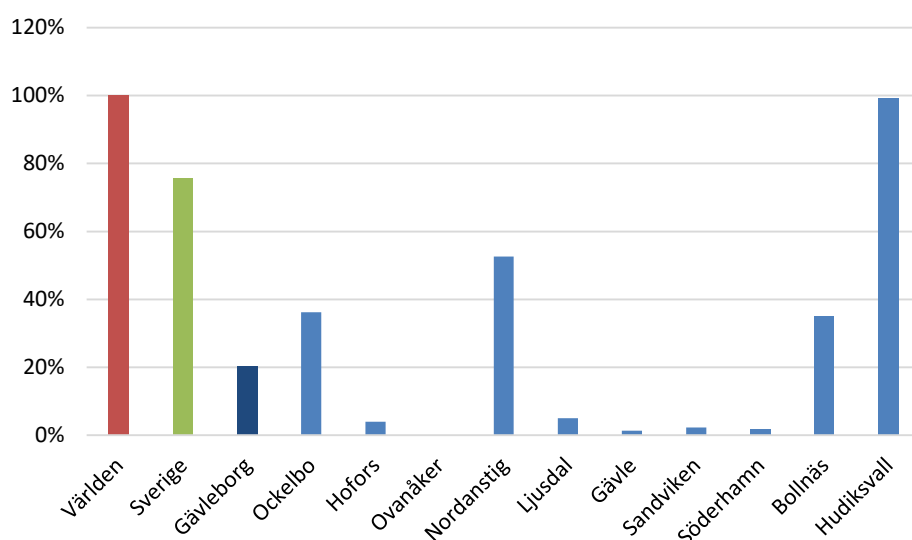
Figur 17. Självförsörjningsgrad för nötkött på kommunnivå i Gävleborgs län

Lammkött är en produktion som har ungefär samma krav på de naturliga förutsättningarna som nötköttet. Självförsörjningsgraden är dock mycket lägre än för nötkött både i Sverige och i Gävleborg. Den låga självförsörjningsgraden beror heller inte på en hög konsumtion. När det gäller lamm ligger den svenska konsumtionen i nivå med genomsnittet i världen. Det är alltså produktionen som är låg både i Sverige och i Gävleborg. Orsaken är att lammproduktionen aldrig har tagits riktigt på allvar i Sverige, varken av slakterierna eller av myndigheterna vid utformningen av stödsystemen. Lammproduktionens fördelning i kommunerna skiljer sig också lite från nötkött och mjölk eftersom lammköttet är mindre påverkat av gränserna för de olika regionala stöden.

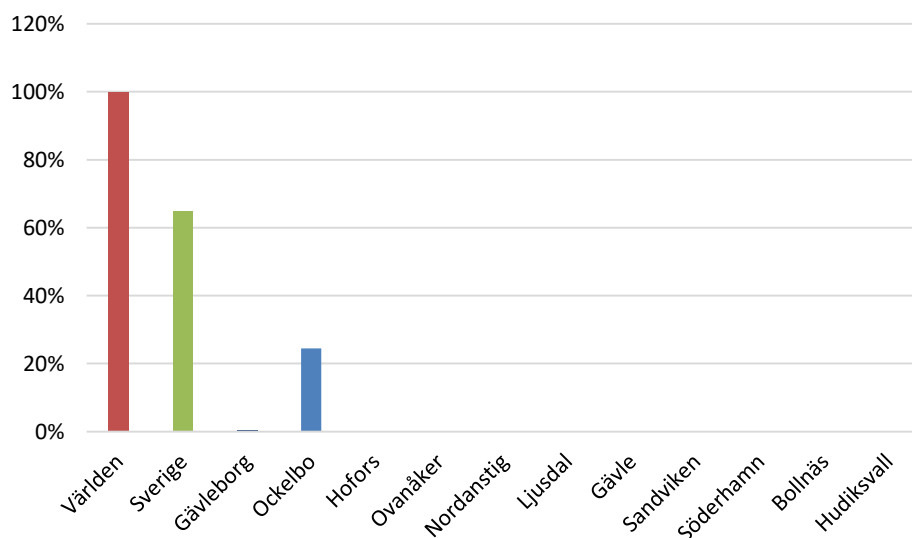
Figur 18. Självförsörjningsgrad för lammkött på kommunnivå i Gävleborgs län

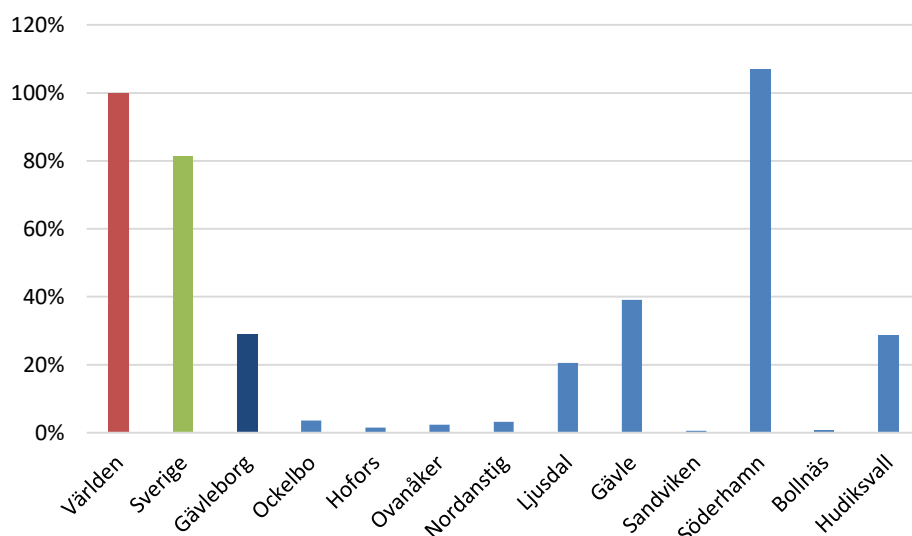
Griskött, ägg och kyckling är produceras ganska lite i Gävleborg. Kyckling finns egentligen bara i Ockelbo. Gris och ägg är mer utspritt men självförsörjningen ligger på 20 respektive 30 procent för Gävleborg som helhet. Gris, ägg och kyckling är spannmålsbaserad produktion som med fördel placeras där spannmålen odlas eftersom man då inte bara har låga transportkostnader för fodret utan även har goda möjligheter att återföra växtnäringen från gödseln. Den låga produktionen av griskött, ägg och kyckling har alltså en stark koppling till den låga lönsamheten för odling av spannmål i Gävleborg.

Figur 19. Självförsörjningsgrad för griskött på kommunnivå i Gävleborgs län

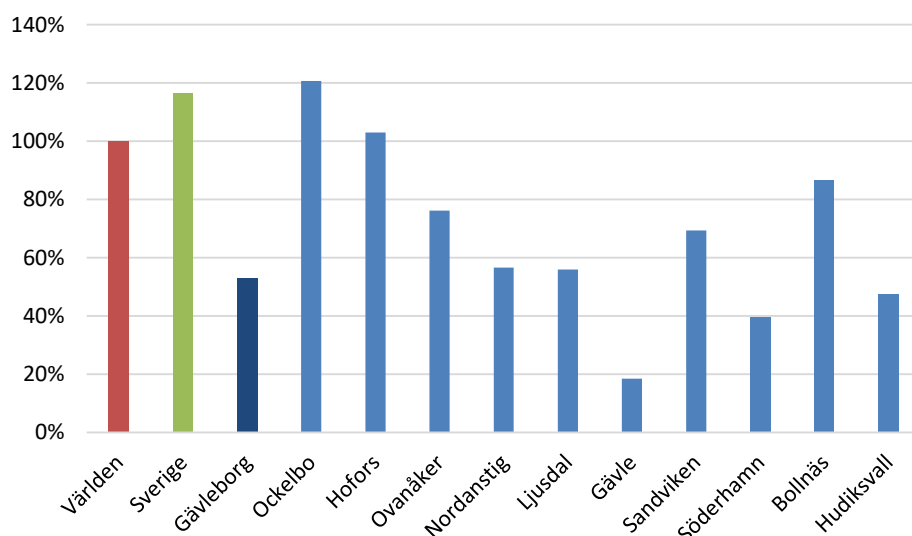

Figur 20. Självförsörjningsgrad för kyckling på kommunnivå i Gävleborgs län

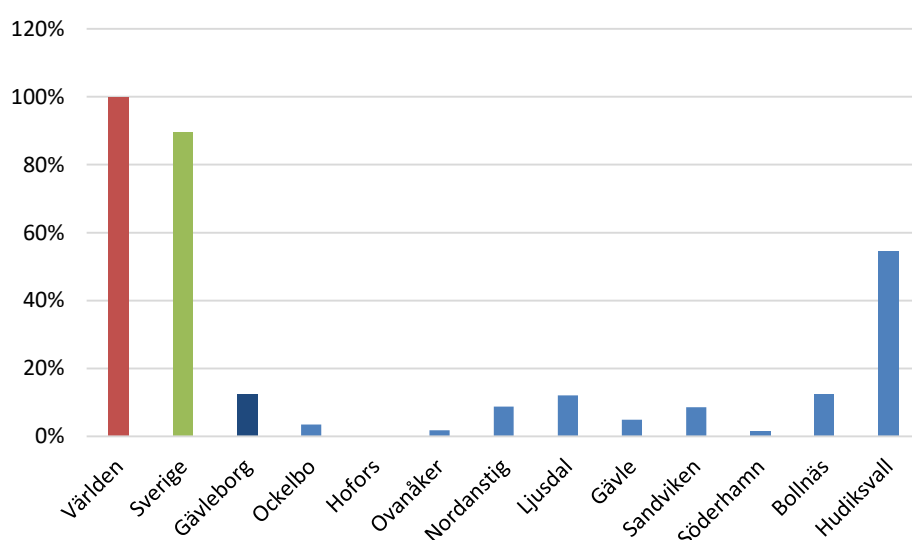
Figur 21. Självförsörjningsgrad för ägg på kommunnivå i Gävleborgs län

Självförsörjningsgraden för spannmål kan beräknas på många olika sätt. I figur 18 beaktas all användning av spannmål, både det som går till humankonsumtion, det som går till foder och det som går till industriell användning. Sverige har då ett visst överskott som exporteras men odlingen i Gävleborg täcker bara halva förbrukningen. Ockelbo och Hofors utmärker sig med att vara helt självförsörjande men det beror snarare på att det är ganska få djur där än på att det finns en omfattande odling. Skulle man även beakta den fodersäd som används till de animalieprodukter som konsumeras i Gävleborg men som köps in från annat håll skulle självförsörjningsgraden vara mycket lägre. Det gäller även Hofors och Ockelbo eftersom de har låg självförsörjningsgrad för animalieprodukter.

Figur 22. Självförsörjningsgrad för spannmål på kommunnivå i Gävleborgs län

Potatisen får fungera som en illustration av hur vegetabilieproduktionen för humankonsumtion ser ut i Gävleborg. Självförsörjningsgraden är mycket låg och det är genomgående för alla kommuner även om Hudiksvall sticker ut med en självförsörjningsgrad på 50 procent. Förklaringen till att produktionen är så låg torde var ekonomisk. Det odlades ganska mycket potatis i Gävleborg ända in på 60-talet. Toppen nåddes under andra världskriget då odlingen omfattade 4 166 hektar. Idag odlas 167 hektar potatis i länet.

Figur 23. Självförsörjningsgrad för potatis på kommunnivå i Gävleborgs län

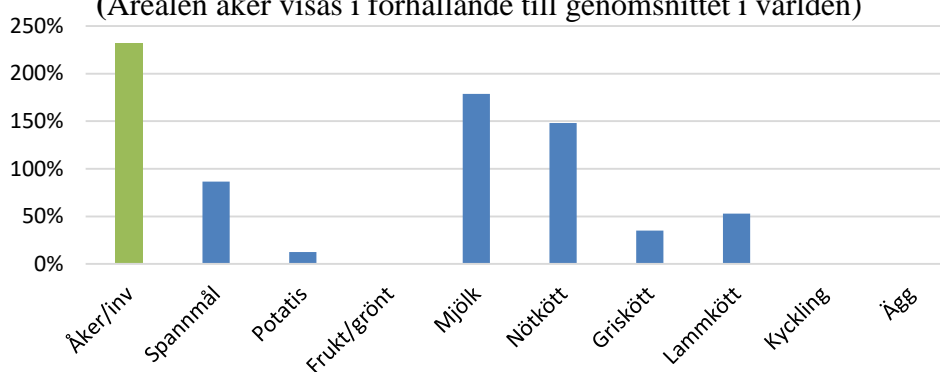
7 Sammanställningar kommun för kommun

På följande sidor finns en sida med en sammanställning av aktuellt läge och en historisk utveckling av jordbruket för varje kommun i Gävleborgs län. Kommunerna presenteras i bokstavsordning.

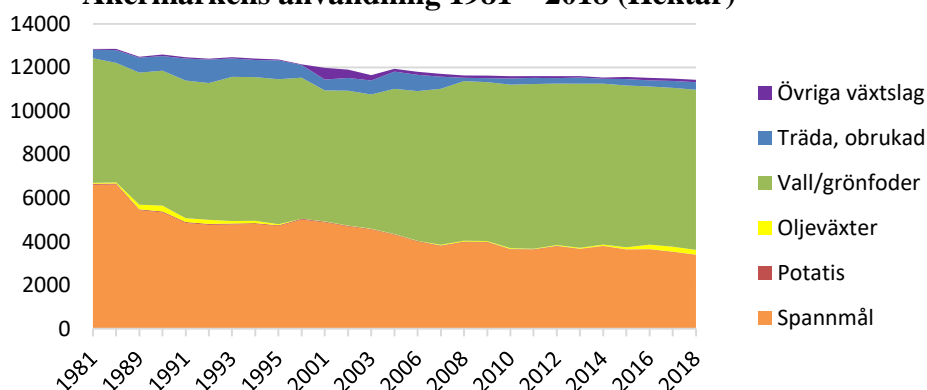
Bollnäs

Bollnäs kommun har 11 429 hektar åker och 26 991 invånare. Det innebär att det finns 0,42 hektar åker per person vilket mer än dubbelt så mycket som genomsnittet i världen. Produktionen är främst inriktad på mjölk och nötkött vilket ger en produktion som är betydligt högre än förbrukningen i kommunen. Det odlas även en hel del spannmål. Odlingen täcker nästan behovet till djuren. Däremot är produktionen kyckling, ägg, frukt, grönsaker och potatis obetydlig.

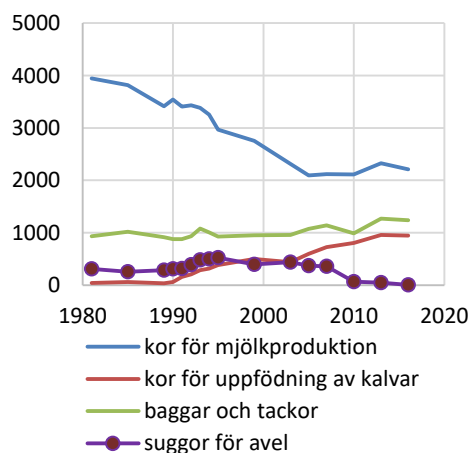
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad (Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

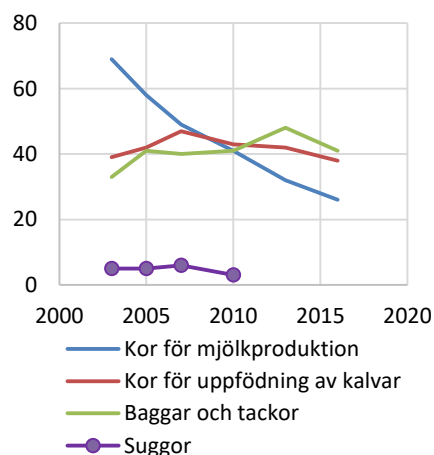
Åkermarkens användning 1981 – 2018 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2016

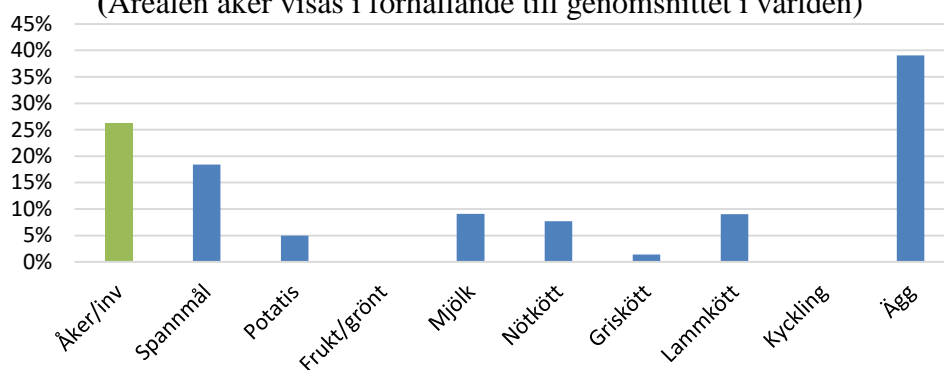
Antal företag med djur 2003 – 2016

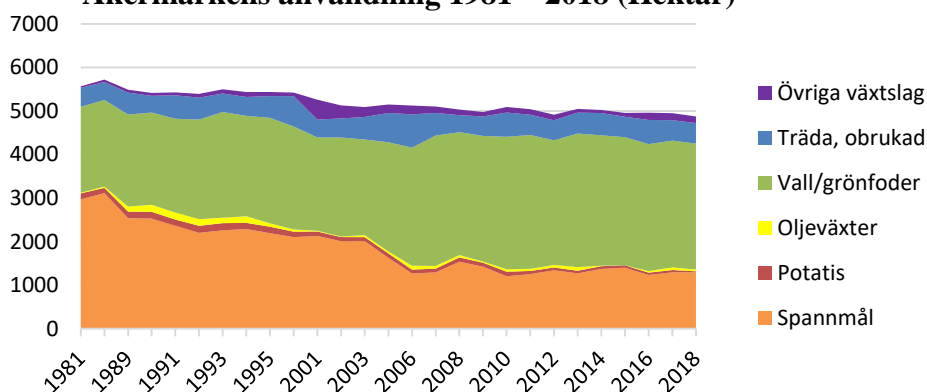
Gävle

Gävle kommun har 4 874 hektar åker och 39 208 invånare. Det är många människor på få hektar åker, 0,05 hektar åker per person är bara en fjärdedel av genomsnittet i världen. Självförsörjningsgraden blir därför mycket låg. Ägg ligger högst med 39 procent. Hönsen är dock beroende av foder från annat håll eftersom spannmålen inte räcker. För övriga produkter är självförsörjningen under 10 procent. Åkern används främst till foder och en tiondel ligger i träda.

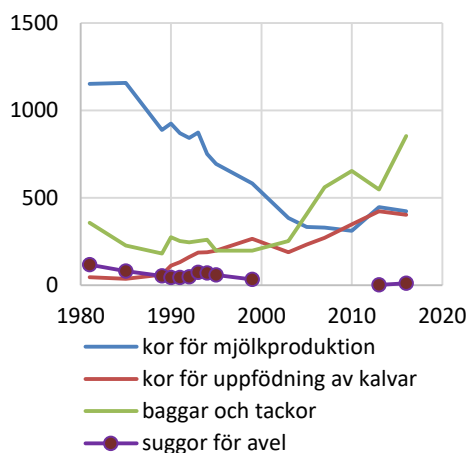
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

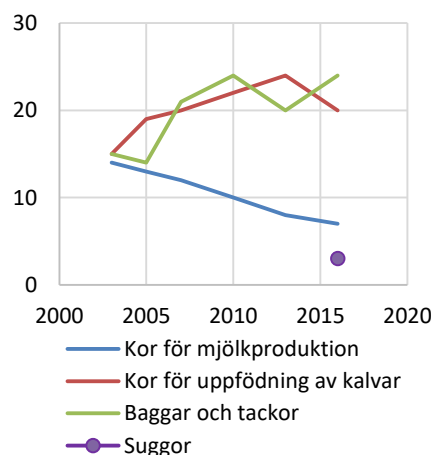
Åkermarkens användning 1981 – 2018 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2016

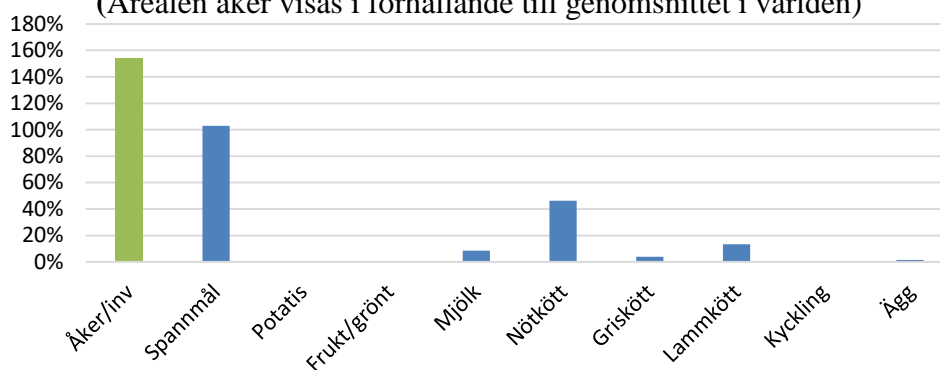
Antal företag med djur 2003 – 2016

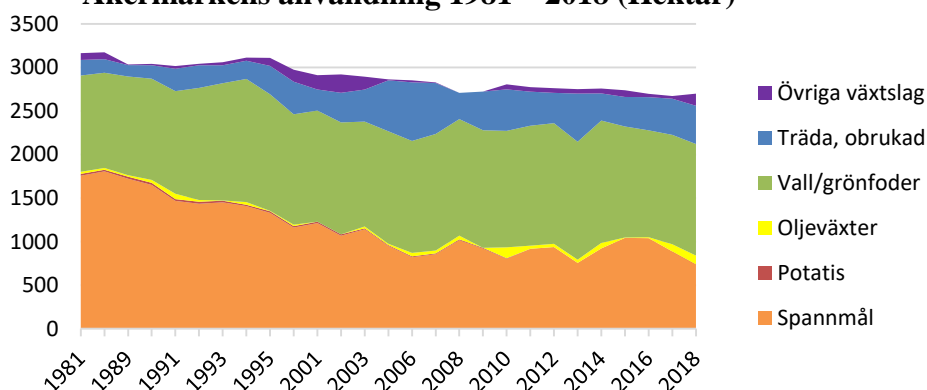
Hofors

Hofors kommun har 2 698 hektar åker och 9 602 invånare. Det innebär att det finns 0,28 hektar åker per person vilket nästan är 50 procent över genomsnittet i världen. Produktionen är extensiv med spannmål och vall till köttdjur. Ett hektar av sex ligger oanvänt. Fram till 1990 fanns en omfattande mjölkproduktion men den är nästa helt bort idag. Antalet am-/dikor har ökat men inte alls i samma utsträckning. Självförsörjningen av mat är mycket låg.

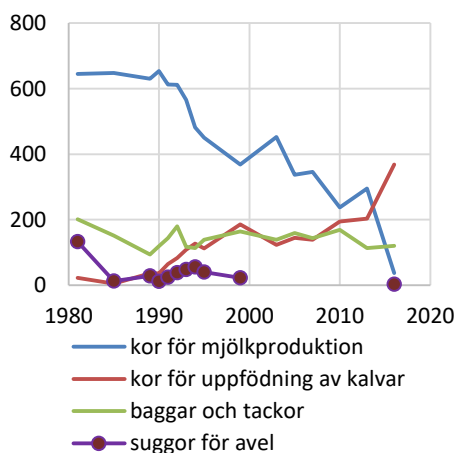
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

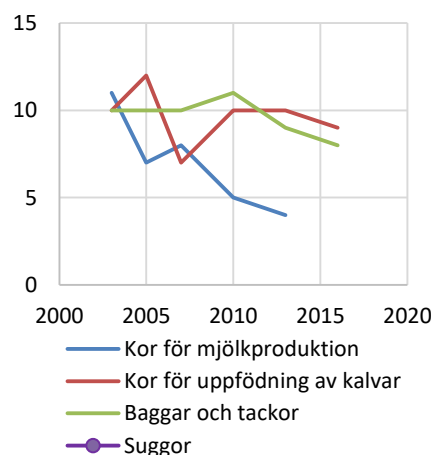
Åkermarkens användning 1981 – 2018 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2016

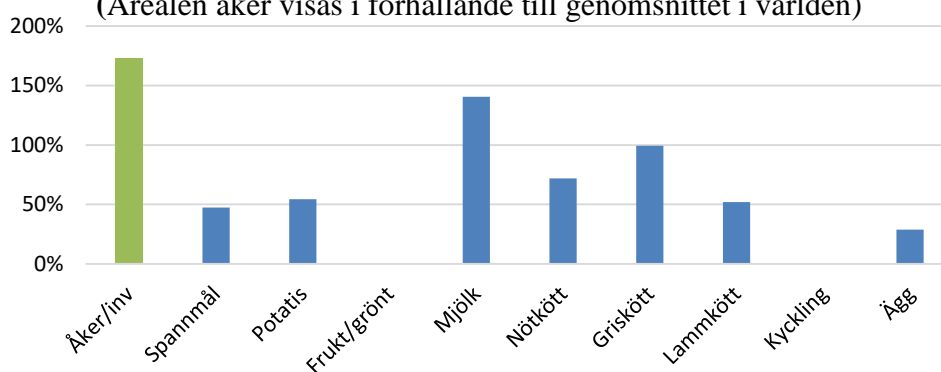
Antal företag med djur 2003 – 2016

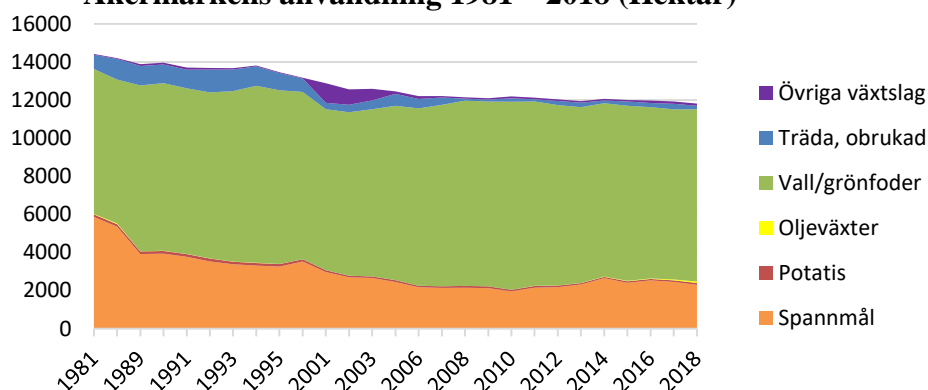
Hudiksvall

Hudiksvall kommun har 11 811 hektar åker och 37 430 invånare. Det innebär att det finns 0,32 hektar åker per person vilket nästan är dubbelt så mycket som genomsnittet i världen. Odlingen är starkt inriktad på vall som är foder till nötkreatur och får. Självförsörjningen är bättre än i Sverige som helhet för mjölk, gris, nötkött och lamm. Djuren är dock beroende av spannmål från annat håll. Självförsörjningen är låg för kyckling, ägg, frukt, grönsaker och potatis.

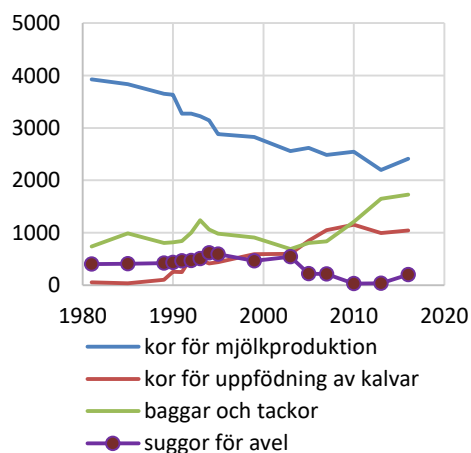
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

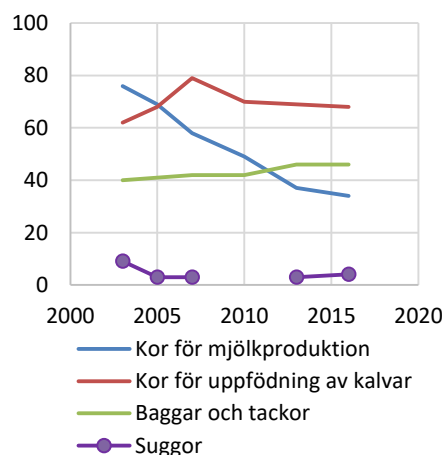
Åkermarkens användning 1981 – 2018 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2016

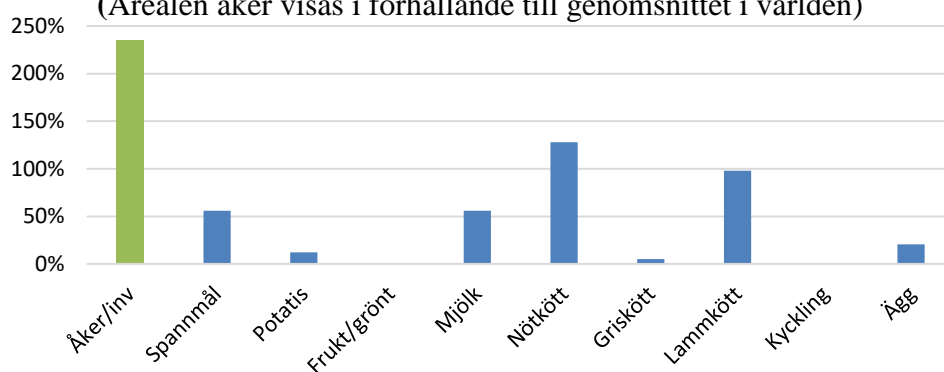
Antal företag med djur 2003 – 2016

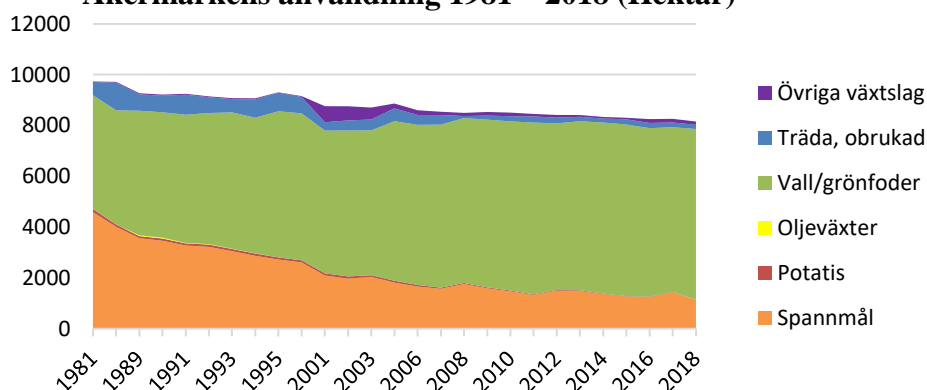
Ljusdal

Ljusdals kommun har 8 152 hektar åker och 19 033 invånare. Det innebär att det finns 0,43 hektar åker per person vilket är mer än dubbelt så mycket som genomsnittet i världen. Produktionen är stark inriktad på lamm och nötkött. Där uppnås full självförsörjning men i övrigt är självförsörjning låg. Fram till 1985 fanns en omfattande mjölkproduktion och även en hel del spannmål. Nu har spannmålen ersatts med vall och mjölkkorna med kött djur och får.

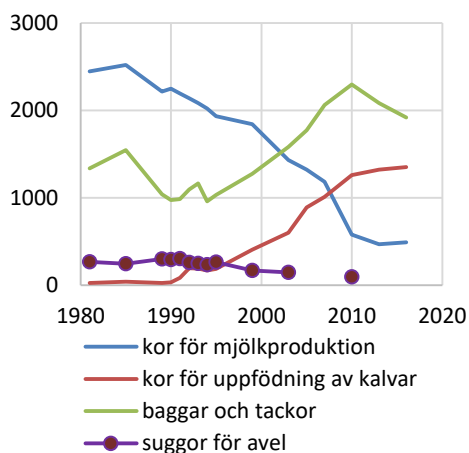
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

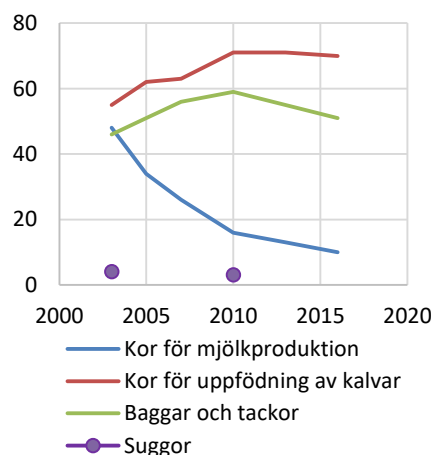
Åkermarkens användning 1981 – 2018 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2016

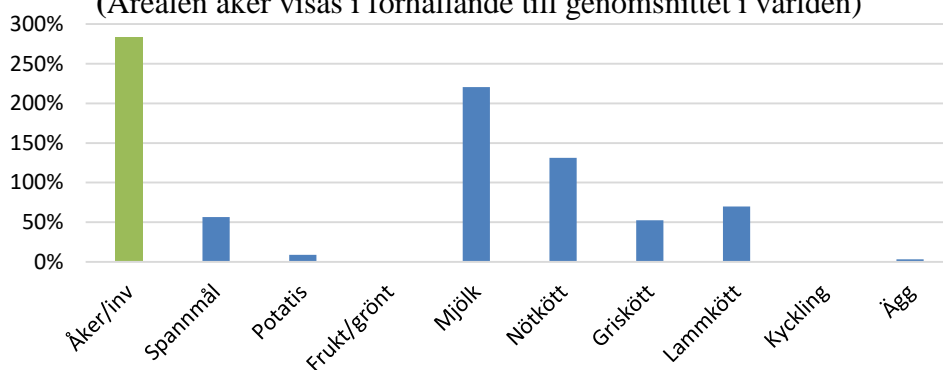
Antal företag med djur 2003 – 2016

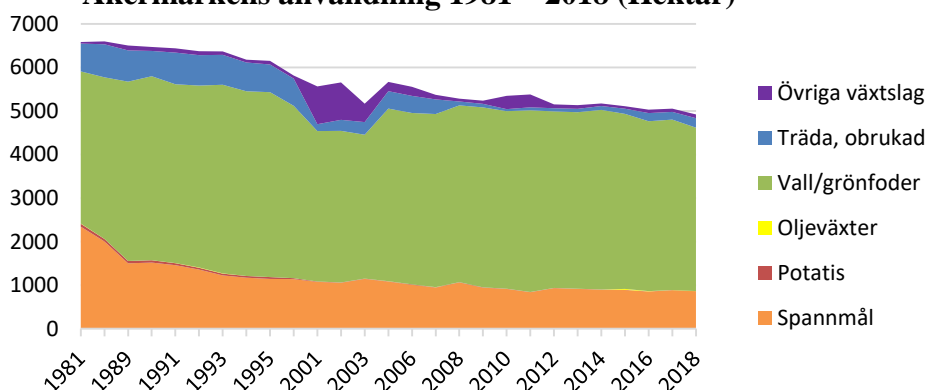
Nordanstig

Nordanstigs kommun har 4 917 hektar åker och 9 517 invånare. Det innebär att det finns 0,52 hektar åker per person vilket nästan är tre gånger så mycket som genomsnittet i världen. Produktionen är stark inriktad på mjölk och nötkött vilket ger en volym som är betydligt högre än förbrukningen i kommunen. Djuren är dock beroende av fodersäd från annat håll eftersom odlingen inte täcker behovet. Produktionen av kyckling, ägg, frukt, grönsaker och potatis är låg.

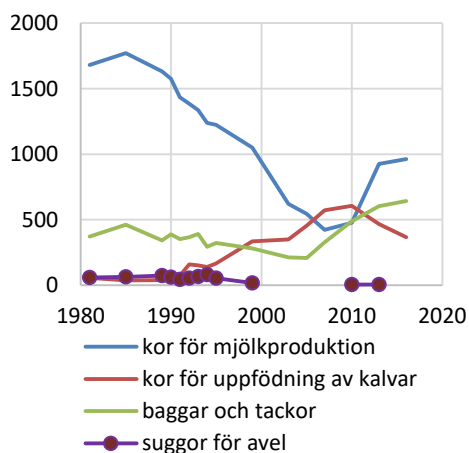
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

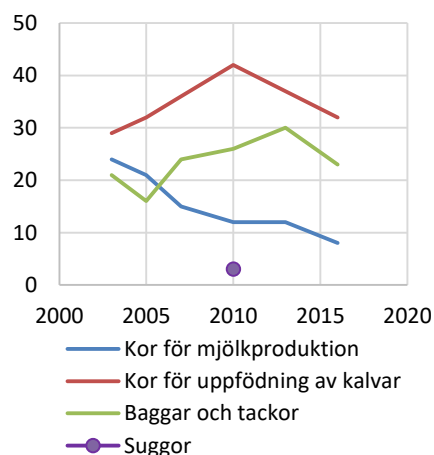
Åkermarkens användning 1981 – 2018 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2016

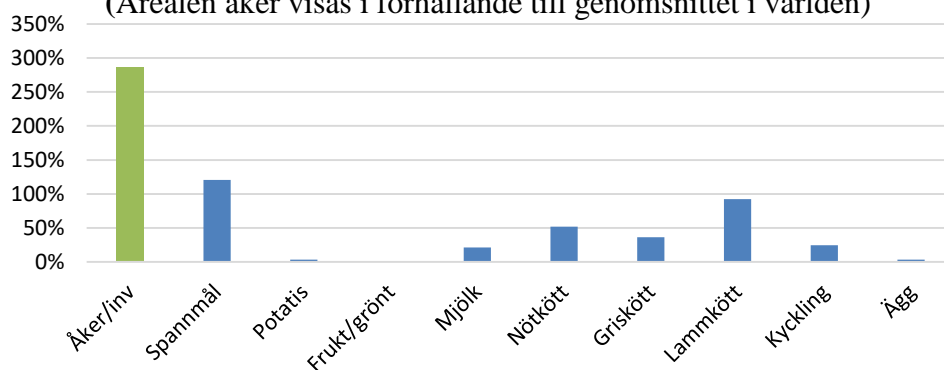
Antal företag med djur 2003 – 2016

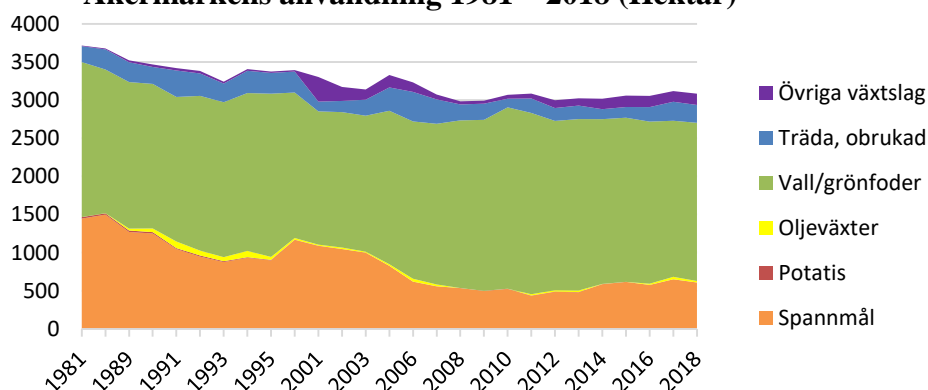
Ockelbo

Ockelbo kommun har 3 084 hektar åker och 5 906 invånare. Det innebär att det finns 0,52 hektar åker per person vilket nästan är tre gånger så mycket som genomsnittet i världen. Produktionen är stark inriktad på lamm och nötkött men ändå uppnås inte full självförsörjning ens för dessa produkter. Fram till 1990 fanns en omfattande mjölkproduktion och även en hel del spannmål. Sedan dess har spannmålen ersatts med vall och mjölkorna med köttdjur och får.

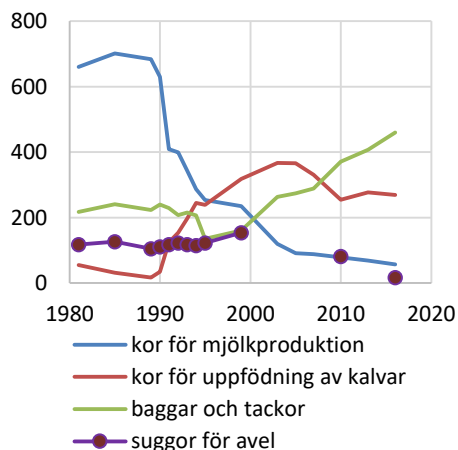
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

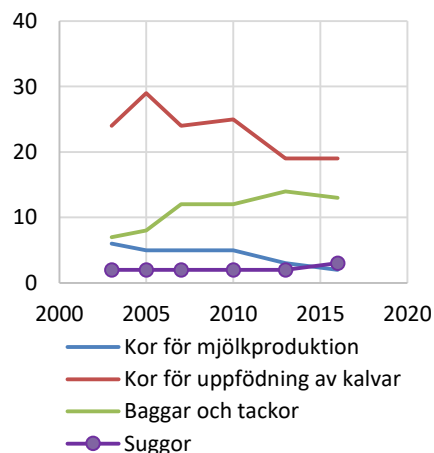
Åkermarkens användning 1981 – 2018 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2016

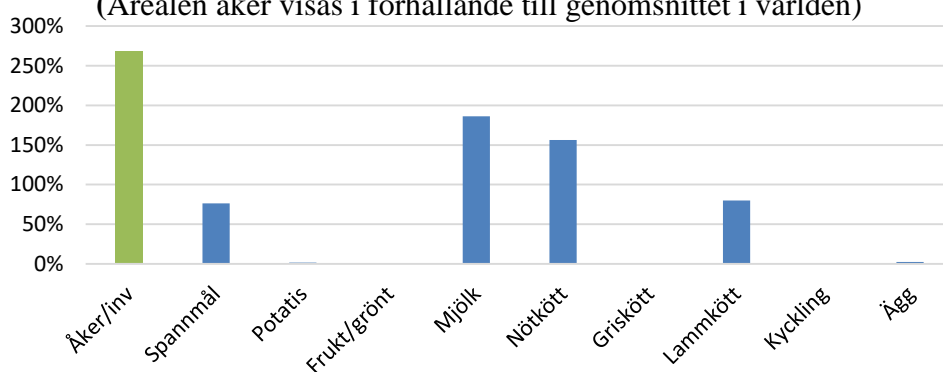
Antal företag med djur 2003 – 2016

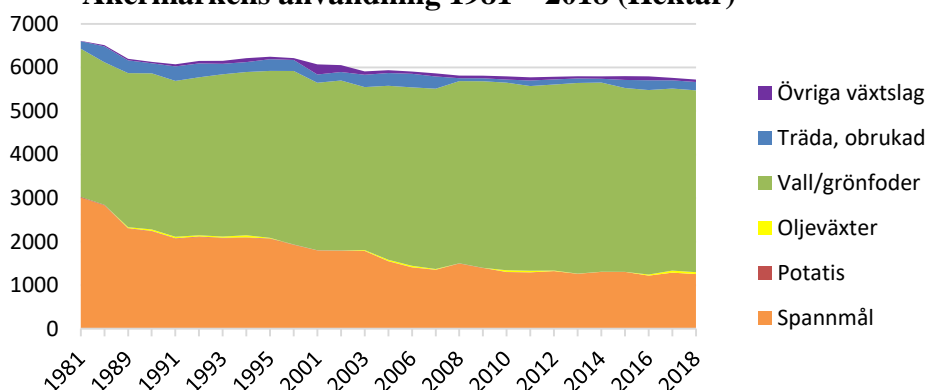
Ovanåker

Ovanåkers kommun har 5 718 hektar åker och 11 684 invånare. Det innebär att det finns 0,49 hektar åker per person vilket nästan är tre gånger så mycket som genomsnittet i världen. Produktionen är stark inriktad på mjölk, nötkött och lamm. Åkarna används främst till vall men det odlas även spannmål. Mjölk och nötkött produceras i överskott av men för kyckling, ägg, frukt, grönsaker och potatis är självförsörjningen obetydlig. Fodersäden räcker heller inte till djuren.

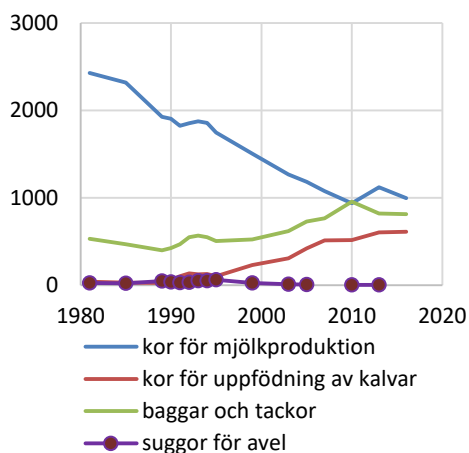
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

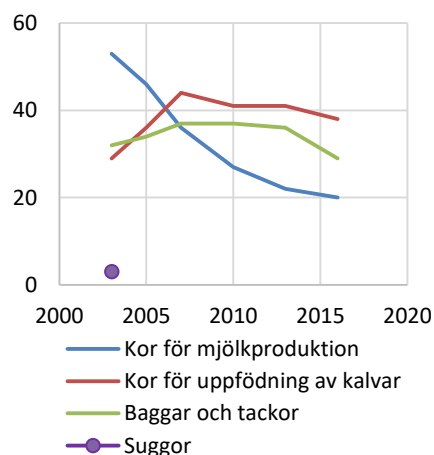
Åkermarkens användning 1981 – 2018 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2016

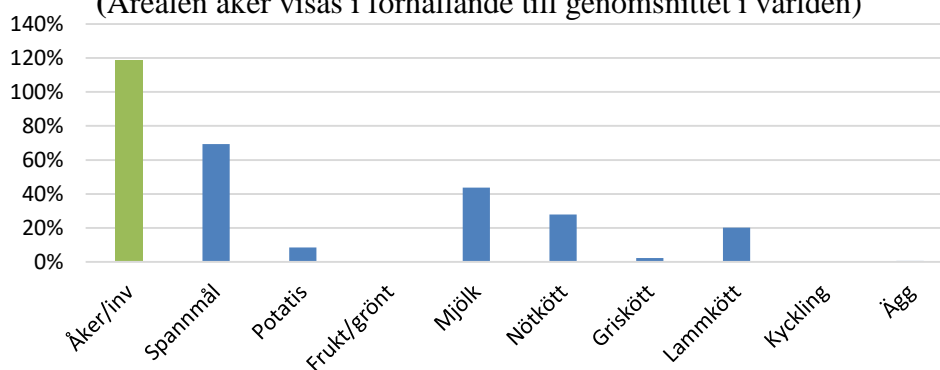
Antal företag med djur 2003 – 2016

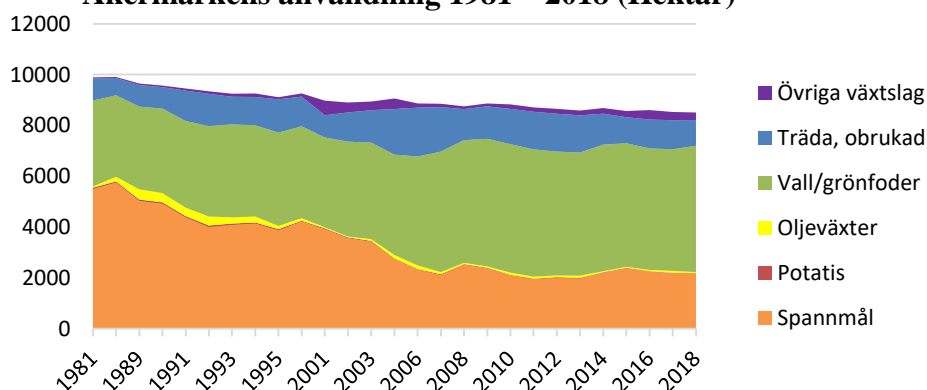
Sandviken

Sandvikens kommun har 8 508 hektar åker och 39 208 invånare. Det innebär att det finns 0,22 hektar åker per person vilket är strax över genomsnittet i världen. Ändå ligger självförsörjningsgraden lågt. Ett hektar åker av åtta ligger obrukat. Arealen spannmål och antalet mjölkkor har halverats sedan 80-talet. Nu är självförsörjningen 70 procent för spannmål och 44 procent för mjölk. För kyckling, gris, ägg, frukt, grönsaker och potatis är självförsörjningen obetydlig.

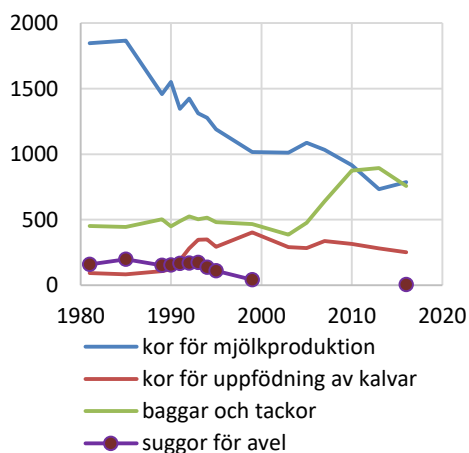
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

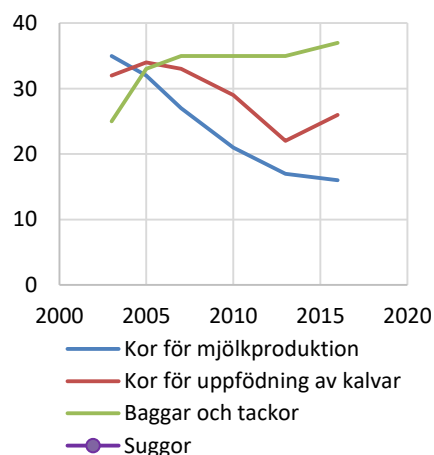
Åkermarkens användning 1981 – 2018 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2016

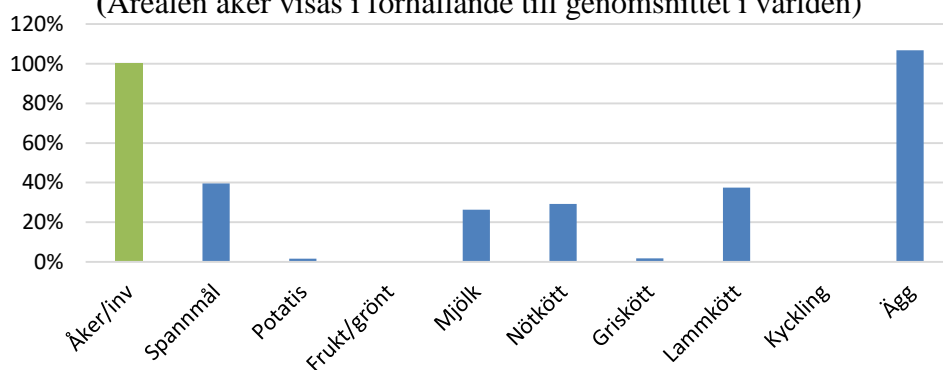
Antal företag med djur 2003 – 2016

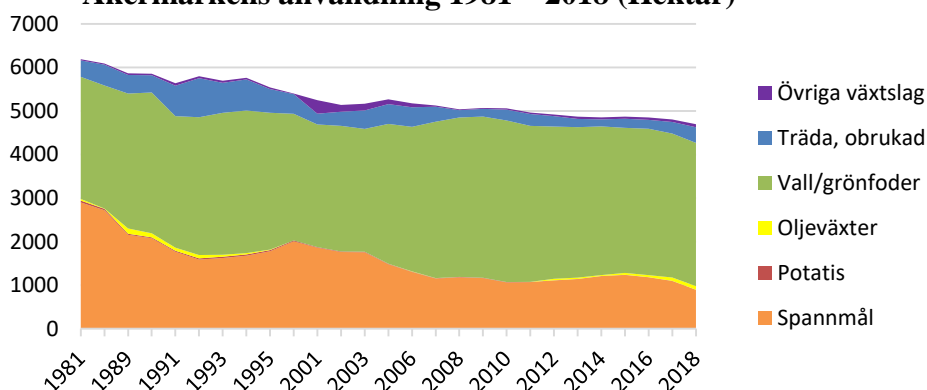
Söderhamn

Söderhamns kommun har 4 695 hektar åker och 25 721 invånare. Det innebär att det finns 0,18 hektar åker per person vilket är som genomsnittet i världen. Söderhamn är självförsörjande på ägg men i övrigt är självförsörjningsgraden mycket låg. Fram till 1990 fanns en omfattande mjölkproduktion och även en hel del spannmål. Sedan dess har spannmålen ersatts med vall och mjölkklorna med köttdjur. I många fall utnyttjas marken tämligen extensivt.

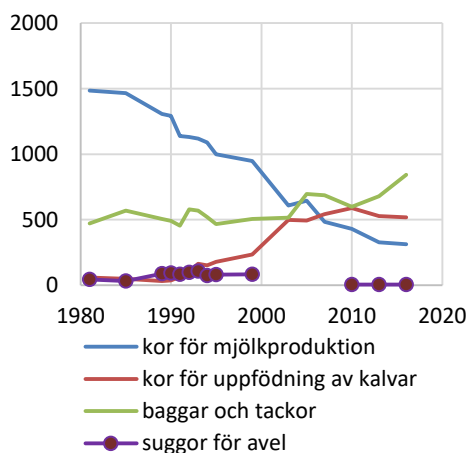
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

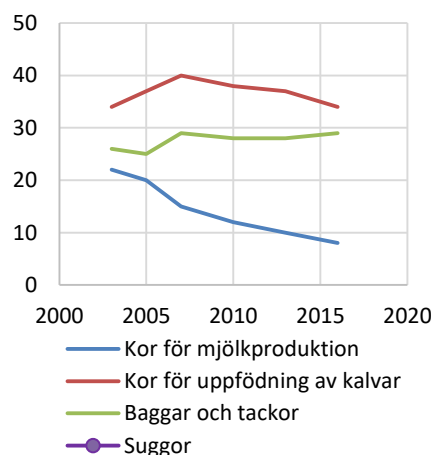
Åkermarkens användning 1981 – 2018 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2016

Antal företag med djur 2003 – 2016

9 Tabellbilaga

9.1 Råvaruvärde i Gävleborg och Sverige 2018, milj kr

	Gävleborg	Sverige	Andel
Spannmål	75	6 537	1,2%
Oljeväxt	3	879	0,3%
Frukt/grönsaker	15	6 028	0,2%
Vilda bär	46	511	9,0%
Potatis	17	1 684	1,0%
Socketbetor	0	537	0,0%
Mjök	270	10 377	2,6%
Nötkött	159	5 794	2,7%
Griskött	32	4 346	0,7%
Får, getter	8	261	3,2%
Fjäderfä	0,3	1 371	0,0%
Ägg	22	1 836	1,2%
Ren	0	165	0,0%
Hjort i hägn	0,01	10	0,1%
Vilt	48	724	6,6%
Fisk	35	2 065	1,7%
TOTALT	731	43 124	1,7%

9.2 Realt värde i Gävleborgs län

(milj kr med 2018 års penningvärde)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Spannmål	42	36	85	85	48	45	66	65	74	69	76	65	66	59
Trädgård	34	38	39	38	32	34	31	26	29	23	22	20	26	27
Öv. veg.	1	1	1	2	1	2	2	2	2	2	2	3	5	4
Mjök	261	238	254	281	228	255	255	248	278	285	240	226	279	256
Nötkött	99	104	97	101	105	110	120	117	127	130	149	160	161	155
Griskött	23	18	22	24	20	21	19	20	21	31	24	29	31	32
Får, getter	5	4	5	6	7	6	6	8	7	9	9	8	8	8
Fjäderfä	0	1	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
Ägg	11	15	19	16	12	15	14	16	19	17	9	14	15	16
Eko. Merv.	10	15	21	25	29	33	34	30	31	35	48	64	62	53
TOTALT	485	469	545	577	483	520	547	532	587	600	580	589	653	611

9.3 Data om förädlingsföretagen

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Gävleborgs län	Antal arbetsställen	135	141	148	147	155	143	140	135	134	142	143
	Antal anställda	1140	1127	1101	993	940	878	859	584	552	518	496
	Produktionsvärde, mnkr	3276	3850	2994	1824	1897	1813	1823	1137	1050	1067	1061
	Förbrukningsvärde, mnkr	-2911	-2992	-2286	-1169	-1167	-1510	-1254	-810	-767	-766	-766
	Förädlingsvärde, mnkr	365	858	707	655	730	303	569	327	282	301	296
	Totala Intäkter, mnkr	3652	4230	3856	2427	2421	2273	2855	1282	1113	1155	1135
Riket	Antal arbetsställen	3702	3801	3801	3879	3935	4061	4183	4362	4582	4737	4825
	Antal anställda	52960	52824	51838	52023	51861	51231	50303	50044	50466	50720	50841
	Produktionsvärde, mnkr	132928	145316	143836	143813	150144	153191	155974	154850	154889	161704	167975
	Förbrukningsvärde, mnkr	-97486	-111058	-107674	-105613	-111197	-115331	-116262	-114847	-112812	-118820	-123672
	Förädlingsvärde, mnkr	35442	34257	36162	38200	38947	37861	39712	40004	42077	42884	44303
	Totala Intäkter, mnkr	151234	163756	165567	166037	172771	176782	181264	177495	180362	187220	195972
Andel Gävleborg	Antal arbetsställen	3,6%	3,7%	3,9%	3,8%	3,9%	3,5%	3,3%	3,1%	2,9%	3,0%	3,0%
	Antal anställda	2,2%	2,1%	2,1%	1,9%	1,8%	1,7%	1,7%	1,2%	1,1%	1,0%	1,0%
	Produktionsvärde, mnkr	2,5%	2,6%	2,1%	1,3%	1,3%	1,2%	1,2%	0,7%	0,7%	0,7%	0,6%
	Förbrukningsvärde, mnkr	3,0%	2,7%	2,1%	1,1%	1,0%	1,3%	1,1%	0,7%	0,7%	0,6%	0,6%
	Förädlingsvärde, mnkr	1,0%	2,5%	2,0%	1,7%	1,9%	0,8%	1,4%	0,8%	0,7%	0,7%	0,7%
	Totala Intäkter, mnkr	2,4%	2,6%	2,3%	1,5%	1,4%	1,3%	1,6%	0,7%	0,6%	0,6%	0,6%

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Uppsala län	Antal arbetsställen	87	89	88	85	86	97	100	106	126	130	133
	Antal anställda	660	687	676	572	351	407	458	452	472	451	493
	Produktionsvärde, mnkr	1365	1378	1475	1232	553	661	659	758	867	994	1247
	Förbrukningsvärde, mnkr	-1049	-1066	-1115	-925	-384	-460	-456	-538	-632	-705	-868
	Förädlingsvärde, mnkr	316	312	360	307	169	201	203	220	235	289	378
	Totala Intäkter, mnkr	1559	1567	1622	1245	564	687	692	787	947	1103	1343
Dalarnas län	Antal arbetsställen	107	117	113	123	119	118	127	135	141	145	144
	Antal anställda	1266	1276	1224	1330	1273	1050	1139	1099	1170	1240	1236
	Produktionsvärde, mnkr	2531	2764	2795	2986	3320	2304	2898	3252	3554	3932	3737
	Förbrukningsvärde, mnkr	-1761	-1963	-2011	-2152	-2506	-1583	-2041	-2279	-2517	-2846	-2557
	Förädlingsvärde, mnkr	770	800	784	834	814	721	857	973	1037	1085	1177
	Totala Intäkter, mnkr	2489	2844	2763	2840	3362	2196	2989	3195	3584	4082	3966
Västernorrlands län	Antal arbetsställen	119	109	104	101	108	109	112	116	120	120	120
	Antal anställda	753	680	612	573	517	561	528	499	498	491	469
	Produktionsvärde, mnkr	2016	1250	1178	1092	1014	1066	1112	1137	1209	1181	1162
	Förbrukningsvärde, mnkr	-1390	-913	-870	-825	-716	-744	-789	-820	-844	-833	-818
	Förädlingsvärde, mnkr	626	337	308	266	299	322	323	317	365	347	341
	Totala Intäkter, mnkr	2309	1577	1432	1231	1165	1207	1308	1274	1311	1286	1248

9.4 Omsättning och anställda i förädlingsindustrin 2018

Bransch	Antal företag	Omsättning Milj kr	Antal anställda
Bageri- & Mjölprodukter	48	126	48
Choklad- & Konfektyrtillverkning	9	17	9
Djurfoderframställning	2	0	2
Dryckesframställning	23	106	23
Fisk, Skaldjur & Blötdjur, beredning	5	1	5
Glasstillverkning	1	0	1
Juice & Safttillverkning	3	1	3
Kvarnprodukter	3	1	3
Köttprodukter	18	203	18
Livsmedelsframställning	14	46	14
Mejerivarutillverkning	9	314	9
Potatisberedning	1	2	1
Te- & Kaffetillverkning	2	104	2
Totalsumma	138	922	138

9.5 Produktion, förädling och konsumtion, 1 000 ton

	Produktion	Förädling	Konsumtion	Självförsörjning
Mjök	70,8	25,0	107	66%
Nötkött	3,72	2,4	6,8	54%
Griskött	1,86	0,16	9,2	20%
Lammkött	0,18	0,06	0,52	36%
Fjäderfä	0,03		6,3	1%
Vilt	0,89	0,89	0,52	172%
Ägg	1,24	0,79	4,3	29%

9.6 Livsmedelsproduktionens ekonomiska betydelse i Gävleborg 2018, milj kr

	Primär- produktion	Förädlings- värde lokalråvara	Förädlings- värde inköpt råvara	Netto primärprod	Netto föräldling lokal råvara	Netto föräldling inköpt råvara
Mjök	270,2	157,5	0,0	181,0	105,5	0,0
Vilda bär	46,0	0,5	0,0	0,5	0,3	0,0
Nötkött	158,9	140,0	0,0	106,4	93,8	0,0
Fisk	35,3	0,7	0,0	17,7	0,5	0,0
Frukt/grönt	14,6	0,0	0,0	7,3	0,0	0,0
Vilt	47,9	44,2	0,0	38,3	29,6	0,0
Övrigt	0,0	0,0	136,6	0,0	0,0	68,3
Spannmål	75,2	4,2	79,8	37,6	2,1	39,9
Gris	31,8	2,0	0,0	10,5	1,3	0,0
Ägg	22,4	7,5	0,0	4,5	5,0	0,0
Potatis	17,4	1,0	0,0	11,7	0,7	0,0
Lamm	8,4	2,1	0,0	5,6	1,4	0,0
Summa	728,1	359,6	216,4	421,1	240,3	108,2